

Primjena pravila o litispendenciji prema Uredbi Bruxelles I bis

Grgurić, Jelena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:911113>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU
KATEDRA ZA MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO

JELENA GRGURIĆ

PRIMJENA PRAVILA O LITISPENDENCIJI PREMA UREDBI BRUXELLES I. BIS

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: Prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić

ZAGREB, 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Jelena Grgurić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Jelena Grgurić, v.r.

Primjena pravila o litispendenciji prema Uredbi Bruxelles I. bis

Sažetak: Litispendencija je jedna od negativnih procesnih pretpostavki, odnosno smetnji za vođenje postupka, a čije postojanje sprečava vođenje parnice i donošenje meritorne odluke. Dok parnica teče, ne može se u pogledu istog zahtjeva pokrenuti nova parnica među istim strankama, a ako takva parnica bude pokrenuta, sud će tužbu odbaciti. Problem istovremenog vođenja dvaju različitih postupka u istoj pravnoj stvari postoji i u međunarodnom građanskom procesnom pravu i uređuje se pravilima Uredbe Bruxelles I. bis, koja je obvezujuća i izravno primjenjiva na sve države članice, a kojom se omogućuje usklađenost pravila država članica u vezi s odredbama o nadležnosti i pojednostavljuju formalnosti potrebne za priznavanje i izvršenje presuda u građanskim i trgovačkim stvarima. Strogo primjenom pravila o litispendenciji prije donošenja Uredbe Bruxelles I. bis., ugrožavala se autonomija stranaka, jer su ta pravila priječila primjenu sporazuma o izboru suda, te je navedeno bilo glavni razlog za donošenje novih odredaba o litispendenciji sadržanih u Uredbi Bruxelles I. bis, kojima bi se pri određivanju nadležnosti dala prednost sporazumu o izboru suda koje su stranke sklopile. Daje se prikaz izmjena pravila o litispendenciji od Bruxellske konvencije, preko Uredbe Bruxelles I., do najnovijih izmjena uvedenih Uredbom Bruxelles I. bis, se analiziraju odredbe o litispendenciji i njihova povezanost sa odredbama o sporazumu o izboru suda, kao i problem paralelnih i povezanih postupaka u trećim državama.

Ključne riječi: međunarodna nadležnost, litispendencija, paralelni postupci, povezani postupci, Uredba Bruxelles I. bis, sporazum o izboru suda

Sadržaj

I. UVOD	1
II. RAZVOJ EUROPSKOG MEĐUNARODNOG GRAĐANSKOG PROCESNOG PRAVA.....	2
III. LITISPENDENCIJA PREMA BRUXELLSKOJ KONVENCIJI I UREBI BRUXELLES I.....	4
IV. LITISPENDENCIJA PREMA UREDBI I. BIS	12
1. Polje primjene Uredbe Bruxelles I. bis	12
2. Litispendingija prema Uredbi Bruxelles I. bis.....	15
2.1. Opće pravilo o litispendingiji prema Uredbi Bruxelles I. bis.....	15
2.2. Povezani postupci.....	19
2.3. Kada se postupak smatra pokrenutim.....	21
V. LITISPENDENCIJA I SPORAZUM STRANAKA O SUDSKOJ NADLEŽNOSTI ..	22
1. Sporazum stranaka o izboru suda	22
2. Materijalna valjanost sporazuma o izboru suda.....	25
3. Iznimka od osnovnog pravila o litispendingiji	28
4. Provedba sporazuma o izboru suda.....	31
VI. PARALELNI I POVEZANI POSTUPCI U TREĆIM DRŽAVAMA.....	33
VII. ZAKLJUČAK.....	36
VIII. LITERATURA	38

I. UVOD

Litispencija je jedna od negativnih procesnih pretpostavki, odnosno smetnji za vođenje postupka, a čije postojanje sprečava vođenje parnice i donošenje meritorne odluke.¹ Parnica počinje teći od trenutka dostave tužbe tuženiku. U pogledu zahtjeva koji je stranka postavila u tijeku postupka parnica počinje teći od časa kad je o tom zahtjevu obaviještena protivna strana. Dok parnica teče, ne može se u pogledu istog zahtjeva pokrenuti nova parnica među istim strankama, a ako takva parnica bude pokrenuta, sud će tužbu odbaciti. Sud će u tijeku cijelog postupka po službenoj dužnosti paziti teče li već druga parnica o istom zahtjevu među istim strankama.² Vođenje postupka u istoj pravnoj stvari moglo bi imati za posljedicu donošenje različitih odluka o istoj stvari što bi rezultiralo pravnoj neujednačenosti i povećanju troškova sudskog postupka, a što se protivi načelima pravne sigurnosti i procesne ekonomičnosti. Parnični postupak smatra se okončanim te litispencija prestaje teći nastupanjem okolnosti koje sprječavaju daljnje redovito postupanje u određenoj stvari, odnosno kada u povodu određenog zahtjeva više niti jedan sud u određenoj stvari ne može postupati u redovitom postupku.

Problem istovremenog vođenja dvaju različitih postupka u istoj pravnoj stvari postoji također u međunarodnom građanskom procesnom pravu.

Litispencija u sporovima s međunarodnim obilježjem predmet je pravila o međunarodnoj nadležnosti koji spadaju u okvir područja međunarodnog građanskog procesnog prava. Međunarodno građansko procesno pravo je skup normi koje reguliraju građanski postupak u pravnim stvarima s međunarodnim obilježjem.³

Predmet ovog diplomskog rada je analiza odredaba o litispenciji prema Uredbi (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena)⁴ (dalje: Uredba Bruxelles I. bis).

¹ Triva, S., Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004.

² Zakon o parničnom postupku („Narodne novine“ broj 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22), članak 194.

³ Sajko, K., Međunarodno privatno pravo, (4. izmijenjeno i dopunjeno izdanje), Narodne novine, Zagreb, 2005.

⁴ Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena), Sl. list EU, L 351, 20. 12. 2012., str. 1-32.

U prvom, uvodnom dijelu razmatra se razvoj građanskog procesnog prava, povijesni tijek uređenja odredaba vezanih za litispendenciju od Bruxellske konvencije pa sve do aktualne Uredbe Bruxelles I. bis te njezino polje primjene.

U drugom dijelu obrazlažu se pravila o litispendenciji prema Bruxellskoj konvenciji i Uredbi Bruxelles I. te krutost provođenja pravila o litispendenciji prije donošenja Uredbe Bruxelles I. bis.

U trećem dijelu obrazlažu se pravila o litispendenciji prema Uredbi Bruxelles I. bis.

U četvrtom dijelu razmatra se zaštita sporazuma o izboru suda kao jedan od ciljeva pri donošenju izmjena pravila o litispendenciji.

U petom dijelu obrazlažu se odredbe Uredbe o litispendenciji s obzirom na postupke pokrenute u trećim državama.

U šestom dijelu iznose se zaključna razmatranja o temi diplomskog rada.

II. RAZVOJ EUROPSKOG MEĐUNARODNOG GRAĐANSKOG PROCESNOG PRAVA

Zbog mogućih problema istovremenog vođenja dvaju različitih postupaka u međunarodnim sporovima, uvođenje jedinstvenih pravila o međunarodnoj nadležnosti, uključujući pravila o litispendenciji, bilo je potrebno kako bi se otklonili takvi problemi i ostvarila ideja o jedinstvenom unutarnjem tržištu Europske unije.

Međunarodno privatno pravo, kao i međunarodno procesno pravo, nije bilo dio europskog prava do stupanja na snagu Ugovora o osnivanju Europske zajednice u amsterdamskoj verziji (dalje: UEZ) 1. svibnja 1999. godine⁵, već se usklađivalo međunarodnim ugovorima koje su sklapale tadašnje države članice Europske zajednice. Sklopljene su dvije takve konvencije, Bruxelleska konvencija od 27. rujna 1968. o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima (dalje: Bruxelleska konvencija)⁶ te Rimska konvencija od 19. lipnja 1980 o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze.⁷

Stupanjem na snagu Ugovora o osnivanju Europske zajednice, Vijeće je dobilo ovlast donositi različite mjere uključujući i mjere kojima se ostvaruje pravosudna suradnja u predmetima s međunarodnim obilježjem⁸, a koje su se donosile u obliku uredbi i kojima je glavni cilj bio poboljšati i pojednostaviti pravni okvir unutar Europske unije i omogućiti pojedincima i

⁵ Sl. I. EZ C 340, 10. 11. 1997., str. 1.-144.

⁶ Sl. I. EZ L 299, 31. 12. 1972., str. 32. Posljednja verzija teksta u Sl. I. EZ C 27, 26. 1. 1998., str. 1.

⁷ Sl. I. EZ C 27., 26. 1. 1998., str. 34.

⁸ Članak 61. (c) UEZ.

pravnim osobama pristup sudovima u svakoj državi članici jednako kao i u svojoj.⁹ Takve mjere¹⁰ ostvaruju se, u pravilu uredbama, ali moguće ih je ostvarivati i direktivama, smjernicama i odlukama.¹¹

Komunitarizacija je sastavnica procesa europeizacije, društvena pojava koju karakterizira gubitak dominantne uloge suvremene nacionalne države u donošenju pravnih normi, dok istodobno ovlast Europske zajednice u tom području raste.¹² Uredbe, kao izvor suvremenog europskog međunarodnog privatnog prava, na području država članica imaju izravni učinak te postaju dio važećeg zakonodavstva svake države članice Europske unije.¹³

Tako je, u okviru komunitarizacije, dotadašnju Bruxellesku konvenciju naslijedila Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje: Uredba Bruxelles I.)¹⁴.

Ona je, do svoje preinake, predstavljala najvažniji pravni izvor kojim se postizala usklađenost europskog međunarodnog privatnog procesnog prava i čiji je cilj, prema navodima Vijeća, bio postizanje pravne sigurnosti, koja bi se postigla time da se zabrani dispozicija državama članicama da određuju pravila o nadležnosti i postupak priznanja i odluka, jer taj postupak mora bit jasan i jednoobrazan u svim državama članicama.¹⁵

Vijeće je, također, navelo kako je „transparentnost ključni cilj u tom kontekstu i mora biti moguće odmah postići jednoobrazno razumijevanje pravila koja se primjenjuju u Zajednici bez potrebe da se pronalaze pravila nacionalnog prava koja preuzimaju sadržaj instrumenata Zajednice, uzimajući u obzir da će tužitelju nacionalno pravo često biti strano. Odabirom uredbe omogućuje se Sudu da osigura njenu jednoobraznu primjenu u svim državama članicama.“¹⁶

Iz potrebe za reformom i unaprjeđenjem odredaba Uredbe, 2009. godine Komisija je usvojila Zelenu knjigu¹⁷, u kojoj je među ostalom, predložila šest mogućih rješenja za unapređenje pravila o litispendenciji te naglasila važnost primjene i zaštite sporazuma o izboru suda.¹⁸

⁹ Sikirić H., Razlozi za odbijanje priznanja i ovrhe sudskih odluka po Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti i priznavanju i ovrši odluka u građanskim i trgovačkim predmetima, u Zbornik pravnog fakulteta, Vol. 60. No. 1., , 2010.;1; str. 45.-100.

¹⁰ Članak 65. UEZ.

¹¹ Sikirić H., *supra* bilj. 9., str. 47.

¹² Bouček V., Europsko međunarodno privatno pravo u eurointegracijskom procesu i harmonizacija hrvatskog međunarodnog privatnog prava, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2009. str. 7.-19.

¹³ *Idem*, str. 31.

¹⁴ Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, Sl. list EZ, L 12, 2001., str. 1.

¹⁵ Sikirić H., *supra* bilj. 9., str. 49.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Commission, “Green Paper on the review of Council Regulation (EC) no 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters” COM(2009) 175 final.

Zatim je, već sljedeće godine, Komisija donijela Prijedlog¹⁹ koji je sadržavao značajne izmjene i odstupanja od dotadašnjeg režima Uredbe Bruxelles I.

Tim prijedlogom su, između ostalog, predložene izmjene u pogledu proširenja polja primjene na tuženika bez prebivališta na području države članice EU, izmjene u pogledu sporazuma o nadležnosti suda, ukidanja egzekvaturе i druge.²⁰

Slijedom navedenog, iz tih razloga donesena je Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o sudskoj nadležnosti te priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena) (dalje: Uredba Bruxelles I. bis), a koja se počela primjenjivati od 10. siječnja 2015. godine. Tom Uredbom Vijeće i Europski parlament prihvatili su sve predložene izmjene koje se odnose na sporazum o izboru suda i najvažnije, one promjene koje se odnose na pravila litispencije, iako sveukupno izmjene uredbe nisu toliko brojne kao u Prijedlogu. Tako, primjerice, Uredbom Bruxelles I. bis nije riješen problem sporazuma nadležnosti suda u postupcima s trećim državama.²¹

III. LITISPENCICIJA PREMA BRUXELLSKOJ KONVENCIJI I UREBI BRUXELLES I.

Bruxellska konvencija bila je prvi europski međunarodni ugovor za određivanje međunarodne nadležnosti država ugovornica u građanskim i trgovačkim stvarima, te određivanje uvjeta za ovrhu odluka između država ugovornica. Što se tiče samog pravila o litispenciji, ono je bilo propisano člankom 21. Bruxellske Konvencije: „U slučaju kada su pred sudovima različitih država ugovornica pokrenuti postupci koji uključuju istu osnovu za pokretanje postupka i između istih stranaka, svaki sud osim suda koji je prvi pokrenuo postupak po službenoj dužnosti proglašava se nenadležnim u korist tog suda. Sud koji bi se morao proglasiti nenadležnim može zastati s postupkom koji se vodi pred tim sudom ako se osporava nadležnost drugog suda.“ Konvencija o pristupanju iz 1989.²² izmijenila je članak 21. Bruxellske konvencije: „Ako su pred sudovima različitih država ugovornica pokrenuti

¹⁸ Ratković, T., Zgrabljic Rotar, D., Choice-of-Court Agreements under the Brussels I Regulation (Recast), *Journal of Private International Law*, 9(2)(2013), str. 245–268.

¹⁹ European Commission, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast) COM(2010) 748 final, od 14. 12. 2010.

²⁰ Radelja, M., Zgrabljic Rotar, D., Novela pravila o litispenciji prema Uredbi Bruxelles I. na snazi od 10. siječnja 2015. godine, u: *Hrvatska pravna revija* 16 (2016), 2.; str. 55-62.

²¹ Ratković, T., Zgrabljic Rotar, D., *supra* bilj.18. str. 247.

²² Konvencija o pristupanju Kraljevine Španjolske i Portugalske Republike Konvenciji o nadležnosti i priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima i Protokolu o njezinom tumačenju po Sudu pravde, uključujući i prilagodbe usvojene Konvencijom o pristupanju Kraljevine Danske, Irske i Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske i prilagodbe usvojene Konvencijom o pristupanju Helenske Republike (dalje: Konvencija o pristupanju), SL L 285, 3.10. 1989., str. 1.

postupci o istoj stvari i između istih stranaka, sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut po službenoj će dužnosti zastati s postupkom dok se ne utvrdi nadležnost suda pred kojim je prvo pokrenut postupak. Ako se utvrdi nadležnost suda pred kojim je prvo pokrenut postupak, sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut oglasit će se nenadležnim u korist tog suda.²³ Nakon stupanja na snagu Ugovora o osnivanju Europske zajednice u amsterdamskoj verziji, a radi provedbe članka 65. UEZ, prema kojem se međunarodno privatno i procesno pravo uređuju aktima institucija UEZ, Bruxellska konvencija dobila je, uz neznatne izmjene i dopune oblik Uredbe Bruxelles I., pa je time odredba o litispendenciji preuzeta u potpunosti, osim što je izraz „države ugovornice“ zamijenjen izrazom „države članice“.²⁴ Glavni ciljevi revizije Bruxellske Konvencije bili su omogućiti veću usklađenost pravila država članica u vezi s odredbama o nadležnosti i pojednostaviti formalnosti potrebne za priznavanje i izvršenje presuda u građanskim i trgovačkim stvarima, ciljevi koji će se postići novim pravnim instrumentom koji je obvezujući i izravno primjenjiv.²⁵ Bitna izmjena i napredak u odnosu na Bruxellsku Konvenciju bio je članak 30. Uredbe Bruxelles I. kojim je određen trenutak pokretanja postupka, jer je do tada pitanje trenutka kada se smatra da je postupak pokrenut ostavljeno unutarnjem pravu svake države članice.

Unatoč uspjehu Uredbe Bruxelles I., Komisija je 2009. godine predložila niz izmjena i dopuna. Među najbitnijim problemima u primjeni Uredbe Bruxelles I. bili su ograničenje materijalnog područja primjene Uredbe na tuženike s prebivalištem u EU, regulacija sporazuma o izboru nadležnog suda, primjena pravila o litispendenciji kao i pojava „torpedo tužbi“, te isključenje arbitraže iz područja primjene Uredbe.²⁶

Naime, pravilo o litispendenciji iz članaka 27. Uredbe Bruxelles I. imalo je za cilj izbjegavanje međusobno nepomirljivih presuda sudova različitih država članica. Međutim, praksa je pokazala kako to pravilo može postati sredstvo kojim se koristi zlonamjerno, kako bi se ishodio najbolji ishod za stranku a ne kako bi se spriječilo vođenje paralelnih parnica. Upravo kruta i veoma stroga primjena pravila o litispendenciji prema Uredbi Bruxelles I. dovela je nastanka spomenutih „torpedo tužbi“, pravne nepredvidljivosti i ostalih problema, a kumulirala je u vrlo poznatoj i u pravnoj literaturi vrlo kritiziranoj odluci Suda EU u predmetu

²³ Članak 21. Konvencije o pristupanju; Sajko K., Sikirić, H., Bouček, V., Babić, D., Tepeš, N., Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava sa sudskom i arbitražnom praksom i tezama za Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Informator, Zagreb, 2001., str. 244.

²⁴ Članak 27. Uredbe Bruxelles I.

²⁵ Commission Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, COM (1999) 348 final, SL C 376E, 28.12.1999., str. 1.-17., t. 4.

²⁶ European Comission, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast) COM(2010) 748 final, *supra* bilj. 19., t. 3.-4.

*Gasser v MISAT*²⁷, koja je bila okidač izmjenama pravila o litispendenciji, odnosno donošenju Uredbe Bruxelles I. bis.

Predmet *Gasser* bio je prvi u nizu predmeta u kojima je Sud EU tumačio odnos između pravila o litispendenciji i pravila o sporazumu o izboru suda, a koji odnos predstavlja temeljni problem utvrđivanja nadležnosti u međunarodnim sporovima. Presuda u predmetu *Gasser*, koja je izazvala velike kritike, zajedno s kasnijim odlukama Suda EU u predmetima *Turner* i *Owusu*, koje tri odluke su postale poznate pod nazivom „zloglasna trilogija“, bila je podloga za raspravu o potrebi reformiranja rigoroznog pravila o litispendenciji.

U predmetu *Gasser* su stranke, od kojih je jedna sa sjedištem u Austriji, a druga u Italiji, sklopile sporazum o izboru austrijskog suda kao suda nadležnog za sve sporove iz njihova ugovora o kupoprodaji. Kada je spor nastao, jedna je strana, *MISAT Srl.*, unatoč valjanom sporazumu o izboru suda, ipak pokrenula sudski postupak pred talijanskim sudom. Sedam mjeseci nakon toga, druga strana, *Gasser GmbH*, pokrenula je postupak pred sporazumom izabranim austrijskim sudom glede istog predmeta. Austrijski sud uputio je Sudu EU prethodno pitanje o odnosu između autonomije stranaka prilikom izbora suda i primjene pravila o litispendenciji iz Uredbe Bruxelles I. *MISAT* je ustajao na strogoj primjeni pravila o litispendenciji, odnosno zahtjeva da sud kojem je kasnije podnesena tužba zastane s postupkom dok sud kojem je prethodno podnesena tužba ne donese odluku o svojoj nadležnosti, pritom se pozivajući na članak 2. Uredbe Bruxelles I. Nasuprot tome, *Gasser* je smatrao kako se u postupku mora uzeti u obzir sporazum o izboru suda koji služi kao iznimka kojom se otklanja primjena pravila o litispendenciji.²⁸ Sud EU je, međutim, donio odluku kojom je odbacio mogućnost da autonomija stranaka izražena sporazumom o izboru suda ima prednost u primjeni pred pravilom o litispendenciji, te je time vrlo striktno primijenio to pravilo iz Uredbe i tako zanemario pravne učinke sporazuma o izboru suda. Sud je obrazložio takvu odluku stavom da problemi koji proizlaze iz fraudoloznog pokretanja postupka pred sudom čija nadležnost nije sporazumom ugovorena nisu toliko relevantni da bi doveli u pitanje tumačenje i primjenu bilo koje od odredaba Uredbe Bruxelles I., odnosno tada još Bruxelleske Konvencije.²⁹ Sud EU je također utvrdio da to što je postupak pokrenut pred sudom kojemu treba znatna količina vremena da donese odluku o nadležnosti, ne čini nikakvu razliku i da bi predviđanje iznimaka u tom slučaju bilo protivno međusobnom povjerenju u

²⁷ *Erich Gasser GmbH v MISAT Srl.*, C-116/02., 2003., EUJR 2003 I-14693, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62002CJ0116>, (20.10.2022).

²⁸ *Erich Gasser GmbH v MISAT Srl.*, C-116/02., (2003.), ECR 2003 I-14693., t. 12.-20.

²⁹ *Erich Gasser GmbH v MISAT Srl.*, C-116/02, (2003.) ECR I-14693., t. 53.

pravne sustave država članica.³⁰ Već je bilo poznato kako talijanski sud iznimno spor u donošenju odluka, pa je primjerice u predmetu *Transporti Castelleti v. Hugo Trumpy*, u kojem se također odlučivalo o pitanju valjanosti sporazuma o izboru suda, talijanskom sudu trebalo više od 10 godina da donese odluku o nadležnosti na temelju sporazuma o izboru suda.³¹ Dopuštanjem podnošenja tužbe u predmetu *Gasser* prvo talijanskom sudu, odluka Suda EU omogućila je korištenje takozvanog „talijanskog torpeda“³² kao prihvatljivog načina odugovlačenja postupka i u onim predmetima u kojima postoji valjani sporazum o izboru suda.³³

„Talijanski torpedo“ često se koristio kako bi se izbjegla određena obveza ili dug za koje bi, odugovlačenjem postupka o odlučivanju o nadležnosti, mogla nastupiti zastara. Takva mogućnost kompromitiranja primjene sporazuma o izboru nadležnog suda oštro je kritizirana, a izmjene i dopune uvedene u preinačenu Uredbu Bruxelles I. bis upravo su namijenjene ponajprije kako bi se takvi fraudolozni postupci potpuno ukinuli.³⁴

Odluka u predmetu *Gasser* bila je pogrešna jer bi svaki pravni režim trebao podjednako poštovati prava tužitelja i tuženika. Trebalo bi priznati pravo tuženiku da bude tužen u skladu sa sporazumom o izboru suda i zaštititi tuženike od nepravednih posljedica taktičkog parničenja.³⁵ Time se provodi pravo na pravično suđenje propisano člankom 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a koje europska jurisdikcija mora štiti.³⁶ Osim toga odluka Suda EU u predmetu *Gasser* uzrokovala je i pravnu nepredvidljivost, povećanje troškova postupka te u svakom slučaju, slabljenje povjerenja u isključiv učinak sporazuma o izboru suda.³⁷

³⁰ *Erich Gasser GmbH v MISAT Srl*, C-116/02, (2003.) ECR I-14693., t. 71.-72.

³¹ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 58.

³² Izraz talijanski torpedno prvi je upotrijebio talijanski odvjetnik Mario Franzosi 1997., a preuzet je kao procesna taktika odugovlačenja postupka, jer je strogo pravilo o litispendenciji upotrijebljeno kako bi se odabrao sud kao što je talijanski, koji sudske postupke vodi izuzetno dugo, a s obzirom na pravilo o litispendenciji prema kojem svaki drugi sud mora postupak prekinuti, pretjerano odugovlači postupak i onemogućuje nekom drugom sudu da se proglašni nadležnim. Kenny D., Hennigan R., *Choice of Court Agreements, the Italian Torpedo, and the Recast of the Brussels I Regulation*, u *The International and Comparative Law Quarterly* Vol. 64, No. 1 (January 2015), Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law, str. 197-209., str. 199.; M. Franzosi, *World Patent Litigation and the Italian Torpedo, 1997.*, *European Intellectual Property Review* vol.7., str. 382.

³³ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 58.

³⁴ Art Nielsen P., *The State of Play of the Recast of the Brussels I Regulation*, *Nordic Journal of International Law*, 81, 2012., str. 585.-603., str. 593.

³⁵ Fentiman, R., *Access to justice and parallel proceedings in Europe*, *The Cambridge Law Journal*, (2004.), 63(2), 312–314., str. 313.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 58.

Kako bi se zaštitile od takvih *mala fide* postupanja, stranke su, prije promjene pravila o litispendenciji, na raspolaganju imale zahtjev sudu za izdavanje „*anti-suit injunction*“ ili prijedlog za primjenu doktrine *forum non conveniens*.³⁸

Anti-suit injunction su najagresivniji način suočavanja, odnosno izbjegavanja paralelnih postupaka. Njihov učinak očituje se u zabrani strankama da podnesu tužbu, odnosno pokrenu postupak o određenoj pravnoj stvari pred bilo kojim drugim sudom. Nadležni sudovi mogu izdati takav nalog kako bi spriječili nastanak paralelnih postupaka, ili u slučaju da oni već postoje, kako bi spriječili donošenje proturječnih presuda. Uvjeti za izdavanje takve zabrane su postojanje nadležnosti *in personam* nad strankom protiv koje se takva zabrana traži te odobrenje suda, odnosno sud bi trebao smatrati da podnositelj zahtjeva ima pravo tražiti zabranu.³⁹ Prema Fentimanu, *anti-suit injunctions* su kao sredstvo bile vrlo korištene u praksi, pogotovo engleskih sudova, koji su zabranjivali tužiteljima podnošenje tužbi u inozemstvu gdje bi strani sudski postupci mogli biti nepravedni i otegotni za tuženike.⁴⁰

Iako je ovaj institut, dakle, bio uspješan način na koji su neki pravni sustavi spriječavali zlouporabu procesnih prava, Sud EU u predmetu *Turner*⁴¹, kao drugom predmetu iz „zloglasne trilogije“, odlučio je da je institut *anti-suit injunction* nespojiv sa Bruxellskom konvencijom, koja se tada primjenjivala.

U predmetu *Turner*, g. Turner, kao bivši zaposlenik odnosno odvjetnik grupacije Chequepoint Group kojom je upravljao g. Grovit, a koju je kasnije preuzela Harada Ltd., podnio je tužbu protiv Harade Ltd. pred sudom u Londonu. U tužbi je tvrdio da ga je Harada Ltd. htjela uplesti u nezakonito ponašanje, zbog čega je posljedično dobio otkaz. Naknadno su Harada Ltd. i Chequepoint Group pokrenuli postupak mirenja pred sudom u Španjolskoj, koji je bio obavezni postupak prije pokretanja sudskog postupka, a u međuvremenu je Harada Ltd. osporila nadležnost engleskog suda. Turner je, pak, osporio nadležnost španjolskog suda i nije poduzeo nikakve korake u tom postupku, dok je kod engleskog *Court of Appeal* podnio „*anti-suit injunction*“ zahtjev kojemu je svrha bila spriječiti Chequepoint Group da nastavi, odnosno da Harada Ltd. i g. Grovit započnu postupak u Španjolskoj.⁴² Nakon što je *Court of Appeal*

³⁸ Fentiman, *supra* bilj. 35., str. 312.

³⁹ Kruger T., Civil jurisdiction rules of the European Union and their impact on third States, doctoral thesis, Katholieke Universiteit Leuven, 2005., str. 1-367., str. 38., [doctoraatkruger.pdf](#) (18. 10. 2022.); Kennett W., "Les injunctions anti-suit" u Caupain, De Leval, L'efficacité de la justice civile en Europe, Brussels: Larcier, 2000., str. 133-144.

⁴⁰ Fentiman, R., Anti-suit injunctions-comity redux? u: The Cambridge Law Journal vol. 71, no. 2., July 2012., str. 273-276., str. 273.

⁴¹ Gregory Paul Turner v Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA., C-159/02, (2004.), EUCR I-3565.

⁴² Gregory Paul Turner v Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA., C-159/02, (2004.), ECR I-3565., t. 1-20.

prihvatio „*anti-suit injunction*“ zahtjev, tuženici su podnijeli žalbu *House of Lords*, te je posljedično *House of Lords* postavio Sudu EU prethodno pitanje- je li u suprotnosti sa Bruxellskom konvencijom koristiti se mjerama zabrane protiv podnošenja tužbe u slučaju kada bi tuženici postupali maliciozno, odnosno kada bi primjenom pravila Konvencije započinjali ili prijetili započinjanjem postupka u drugoj državi članici i time odugovlačili provođenje postupka?⁴³ Sud EU, odgovarajući na prethodno pitanje *House of Lords*, u tom je pogledu izjavio da je zabrana protiv podnošenja tužbe, odnosno *anti-suit injunction*, nedopuštena kada je u pitanju sud države članice Bruxelleske konvencije (u ovom slučaju to je španjolski sud), jer je takav zahtjev nespojiv sa samom Konvencijom.⁴⁴ Sud je i u ovom slučaju, dakle, ponovno vrlo strogo tumačio primjenu Bruxelleske konvencije, time stvarajući pravnu nesigurnost i nepredvidljivost, dovodeći jednu stranu spora u nepovoljniji položaj. Posljedično, *anti-suit injunctions* su proglašene suprotnim uzajamnom povjerenju među državama članicama na kojem se temelji cijeli Bruxelleski režim.

Drugo sredstvo zaštite je bio prijedlog za primjenu doktrine *forum non conveniens*, koja bi omogućila sudu koji nije izabran na temelju sporazuma o izboru suda da se oglasi nenadležnim za odlučivanje u tom postupku.

Prijedlog se iznosi u slučajevima kada se u sporu prihvaća da je određeni sud nadležan, ali se navodi da bi u konkretnom slučaju bilo prikladnije kada bi se predmet vodio pred drugim sudom, pa bi sud stoga trebao odbiti tužbu. Ako je prijedlog usvojen, sud treba zastati s postupkom na temelju doktrine *forum non conveniens*. Ukoliko bi drugi sud pak, odbacio tužbu iz nekog razloga, utoliko bi stranke mogle ponovno pokrenuti postupak kod prvog suda.⁴⁵ Takav pristup nadležnosti dosta se razlikuje izvan kontinentalne Europe, pa se tako u *common law* poretcima pravila o nadležnosti shvaćaju u širem smislu nego u *civil law* poretcima. Navedena doktrina je korektiv za nedostatke koje imaju pravila o nadležnosti u širem smislu. Ona daje sudu diskreciju da prihvati nadležnost za koju je neosporno da je ima. Slijedom navedenog, u praksi sudova država *common law* primjena te doktrine smatra se izrazito civiliziranom i temeljenom na samoograničavanju. I dok je u kontinentalnim europskim zemljama u različitim konvencijama o priznanju sudskih odluka i ovrsi već bilo poznato pravilo o litispendenciji kojim se rješavao problem paralelnih postupaka, u

⁴³ Gregory Paul Turner v Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA., C-159/02, (2004.), ECR I-3565., t. 31.

⁴⁴ Teynier, C., L'anti-suit injunction, un outil puissant à la disposition du juge américain interdit par la Cour de justice de l'Union européenne, 2014., MBDE / Droit international privé, <https://blogs.parisnanterre.fr/content/1%E2%80%99anti-suit-injunction-un-outil-puissant-%C3%A0-la-disposition-du-juge-am%C3%A9ricain-interdit-par-la->, (2.12.2022.)

⁴⁵ Kruger, *supra* bilj. 39., str. 242.

engleskom i američkom pravnom sustavu isto nije bilo poznato te se pravilo prioriteta kod paralelnih postupaka nije primjenjivalo. Zato se u tim sustavima pribjeglo drukčijim rješenjima, kao što su *anti-suit injunctions* i *forum non conveniens*, dok je institut *forum non conveniens* bio vrlo malo priznat u pravnim porecima kontinentalnih europskih država.⁴⁶ Iako se, donekle drukčija, razvila u svakom pravnom sustavu, doktrina *forum non conveniens* pruža fleksibilan i pragmatičan mehanizam za dodjelu sporova najprikladnijem sudu, a koji će to sud biti, odrediti će se na temelju praktičnosti i ponekad pravde.⁴⁷

O tome je li ova doktrina kompatibilna s Uredbom Bruxelles I., Sud EU zauzeo je stajalište u predmetu *Owusu*⁴⁸, koji je također pridonio stvaranju procesnopравnih posljedica koje su onemogućavale ispravljanje problema „talijanskog torpeda“ iz predmeta *Gasser*, te zajedno s prethodno navedena dva predmeta pogodovao stvaranju vrlo nepovoljnih procesnih učinaka.⁴⁹

U tom predmetu je g. Owusu, britanski državljanin s prebivalištem u Ujedinjenom Kraljevstvu, zadobio vrlo tešku tjelesnu ozljedu tijekom godišnjeg odmora na Jamajci. Naime pri skoku u more glavom je udario u podvodni pješčani sprud te slomio vratni kralježak što je dovelo do tetraplegije. Nakon nesreće, g. Owusu podnio je u Ujedinjenom Kraljevstvu protiv g. Jacksona, također s prebivalištem u Ujedinjenom Kraljevstvu, koji je unesrećenome iznajmio kuću za odmor na Jamajci, tužbu radi naknade štete zasnovane na povredi ugovora. U ugovoru o najmu kuće za odmor omogućen je pristup privatnoj plaži na kojoj se nesreća dogodila te je ugovor implicitno sadržavao uvjet da je plaža sigurna i da ne sadrži skrivene opasnosti. Owusu je također u UK podnio tužbu i radi naknade štete zasnovane na izvanugovornoj odgovornosti za štetu protiv više jamajačkih društava koji su ili bili vlasnici plaže ili vlasnici odmarališta u blizini. Owusu je u tužbi naveo slučaj žene koja je prethodno pretrpila identičnu tešku ozljedu a nakon koje nijedno o tuženih društava nije provelo potrebne mjere kako bi otklonili opasnosti. G. Jackson i ostali tuženici u glavnom su postupku podnijeli prigovor nenadležnosti u odnosu na tužbu, te u obrazloženju naveli da spor ima užu vezu s Jamajkom, pa da bi zbog toga sudovi te države bili prikladniji i bolje udovoljili interesima svih sudionika spora.

Engleski sud zastupao je stajalište kako je primjena odredaba Bruxelleske konvencije na konkretan sudski postupak ispravna i kako su odluke sudova u kojima je dopuštena

⁴⁶ Kruger, *supra* bilj. 39., str. 242.-243.; mišljenje odvjetnika u predmetu *Airbus Industrie GIE v Patel and Others*, 1998., 1 Lloyd's Rep 631 HL at 642;1999.,1 AC 119; IL, t. 238.-256.

⁴⁷ Fentiman R., *Foreign Law and the Forum Conveniens*, u *Law and Justice in a Multistate World: Essays in Honor of Arthur T. von Mehren*, 2002., str. 275-294.

⁴⁸ *Andrew Owusu v. NB Jackson, trading as „Vila Holidays Bal-Inn Villas“ and Others*, C-281/02,(2005.), ECR I-1383, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62002CJ0281&qid=1673351838022>, (20.11.2022.)

⁴⁹ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 58.

moгуćnost da se na temelju prigovora *forum non conveniens* oglase nenadležnim prema članku 2. Bruxelleske konvencije bile pravno pogrešne. Nakon što su tuženici uložili žalbu drugostupanjskom sudu *Court of Appeal* (Engleska i Wales), on je ustanovio da bi u predmetu mogli odlučivati i sudovi države ugovornice konvencije i sudovi treće države, međutim da bi presuda koja se donosi u Engleskoj, a koja se treba ovršiti u Jamajci, mogla biti u suprotnosti s njenim pozitivnim propisima o priznanju i ovrsi sudskih odluka inozemnih sudova, pa je stoga zastao s postupkom i podnio o tom pitanje Sudu EU radi donošenja prethodne odluke.⁵⁰ Sud EU je u izreci odluke naveo kako se Bruxellskom konvencijom ne dopušta sudu države ugovornice oglasiti se nenadležnim prema članku 2. Konvencije s obrazloženjem da je sud neke države koja nije ugovornica prikladniji odlučivati o predmetnom sporu čak i onda kada ne dolazi u obzir nadležnost suda neke druge države ugovornice ili kada postupak ne sadrži poveznicu s nekom drugom državom ugovornicom.⁵¹ Sud je obrazložio kako „primjena doktrine *forum non conveniens* koja sudu koji se bavi predmetom dopušta veliku diskrecijsku slobodu kod pitanja je li neki inozemni sud prikladniji za odlučivanje o dotičnom predmetu narušava predvidivost pravila o nadležnosti iz Bruxelleske konvencije a posebice članka 2., te time i načelo pravne sigurnosti koje čini temelj Konvencije.“⁵² Osim toga, dozvola tog prigovora u okviru Konvencije, mogla bi ugroziti jedinstvenu primjenu pravila o nadležnosti koje ona sadrži, budući da je mogućnost tog prigovora priznata samo u nekolicini država ugovornica, a upravo je cilj Bruxelleske konvencije uvođenje zajedničkih pravila za sve države ugovornice.⁵³

Odluke u navedena tri predmeta, pogotovo ona u predmetu *Gasser*, stvorile su nepovoljni položaj država članica EU na globalnoj karti poželjnih država za suđenje, te nepovjerenje u jedan od osnovnih alata moderne međunarodne trgovine, a to je autonomija stranaka.⁵⁴ Sud EU pokazao je da međusobno povjerenje u sudove država članica ima znatno veću težinu od zaštite individualnih prava.⁵⁵ Zbog toga je bilo potrebno u Uredbi Bruxelles I. bis donijeti nove odredbe kojima bi se autonomija stranaka, pa time i primjena sporazuma o izboru suda, zaštitila od primjene pravila o litispencijiji, što će se u daljnjem tekstu detaljnije razmotriti.

⁵⁰ Andrew Owusu v. NB Jackson, trading as „Vila Holidays Bal-Inn Villas" and Others, C-281/02,(2005.), ECR I-1383, t. 1.-22.

⁵¹ Jessel-Holst C., Sikirić H., Bouček V., Babić D., Međunarodno privatno pravo, Zbirka odluka Suda Europske Unije, Narodne novine, 2014., str. 289.-306.; Andrew Owusu v. NB Jackson, trading as „Vila Holidays Bal-Inn Villas" and Others, C-281/02,(2005.), ECR I-1383, izreka

⁵² Andrew Owusu v. NB Jackson, trading as „Vila Holidays Bal-Inn Villas" and Others, C-281/02,(2005.), ECR I-1383, t. 39.-41.

⁵³ *Idem*, t. 43.

⁵⁴ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 59.

⁵⁵ Bogdan M., The Brussels/Lugano Lis Pendens Rule and the Italian Torpedo, Scandinavian Studies in Law, 2001., str. 96.

IV. LITISPENDENCIJA PREMA UREDBI I. BIS

1. Polje primjene Uredbe Bruxelles I. bis

Polje primjene sudske nadležnosti Uredbe Bruxelles I. bis, kao i kod Uredbe Bruxelles I., odnosi se samo na građanske i trgovačke stvari, bez obzira na vrstu suda. Međutim, zbog velikih razlika u načinu na koji neka pitanja uređuju pravni sustavi država ugovornica, izričito su iz polja primjene isključena određena područja kao što su status ili pravna sposobnost fizičkih osoba, bračnoimovinske odnose i imovinske odnose koji proizlaze iz odnosa koji prema mjerodavnom pravu imaju učinke slične braku, stečaj, prisilne nagodbe i slične postupke, socijalno osiguranje, arbitražu, obveze uzdržavanja, nasljedno i oporučno pravo.⁵⁶ Uredba se primjenjuje uvijek kada je prebivalište tuženika u jednoj od država članica EU, bez obzira na njegovo državljanstvo⁵⁷, te se nadležnost u tom slučaju ne smije izvoditi iz pravila nacionalnog prava te je uopće nacionalno pravo neprimjenjivo, pa čak i onda kada su pravila istog sadržaja kao i odredbe Uredbe. Međutim, ako se prebivalište tuženika nalazi u državi koja nije članica EU odnosno ako se radi o trećoj državi, onda se međunarodna sudska nadležnost i dalje određuje prema pravilima nacionalnog prava, ako se ne moraju primjenjivati odredbe Uredbe.

Nedvojbeno je kako se odredbe Uredbe neće primjenjivati ako je prebivalište tuženika u Hrvatskoj te ne postoji nikakav odnos s inozemstvom koji bi bio relevantan za određivanje nadležnosti, jer se Uredba ne odnosi na čisto nacionalne postupke. Ukoliko bi pri određivanju pitanja nadležnosti, prebivalište tuženika bilo nepoznato, utoliko bi međunarodni element u pojedinim slučajevima mogao proizlaziti iz inozemnog državljanstva tuženika iako ono inače nema značenja kod primjene Uredbe.⁵⁸

Uredba Bruxelles I. bis primjenjuje se u svim državama članicama EU, uključujući i Dansku, u kojoj je ona dio međunarodnog prava, a ne prava EU.

Naime, iako Danska, prema posebnom Protokolu o položaju Danske, nema mogućnost sudjelovanja u građanskim i trgovačkim predmetima s međunarodnim obilježjem, prema Ugovoru između EZ i Kraljevine Danske o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi sudskih

⁵⁶ Članak 1. stavak 2. Uredbe Bruxelles I. bis.

⁵⁷ Članak 4. stavak 1. Uredbe Bruxelles I. bis.

⁵⁸ Eichel, F., Noviji razvoj u pravilima o međunarodnoj nadležnosti za donošenje odluka prema Uredbi Bruxelles I., u *Europsko građansko procesno pravo - izabrane teme*, Narodne novine, 2013., str. 57-75.

odluka u građanskim i trgovačkim predmetima⁵⁹ od 19. 10. 2005. godine Danska se obvezala primjenjivati odredbe Uredbe Bruxelles I., dok je 2007. godine donijela poseban zakon prema kojem je Uredba Bruxelles I. dobila snagu zakona te prema kojem Danska ima pravo proglasiti da će primjenjivati bilo koje izmjene te uredbe.⁶⁰ Tako je kasnije posebnim zakonom prihvatila i preinačenu Uredbu Bruxelles I. bis.

Sklapanjem Konvencije o nadležnosti te priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima od 30. listopada 2007. (dalje: Luganska konvencija) između Europske zajednice i država članica Europskog udruženja za slobodnu trgovinu⁶¹, „Bruxelleski režim“ također je proširen i na Island, Norvešku i Švicarsku, pa su u tim državama pravila Uredbe Bruxelles I. dio međunarodnog prava.⁶² Cilj navedene konvencije je bio da se takozvani bruxelleski režim proširi na europski gospodarski prostor. Tekst konvencije temelji se na Uredbi Bruxelles I. te su njihove odredbe skoro identične, pa je nerijetko pitanje primjene između Uredbe i Luganske konvencije bilo više akademske naravi.⁶³

Iako su, dakle, njihove odredbe bile gotovo jednake, postojale su neke manje razlike između Uredbe Bruxelles I. i Luganske konvencije, ali najbitnija razlika proizlazi iz različitosti ta dva pravna izvora, jer dok je Uredba Bruxelles I. izvor sekundarnog prava EU, Luganska konvencija je međunarodni ugovor. Posljedično, ako sud neke države članice ne bi bio siguran je li potrebno primijeniti odredbe Uredbe, imao bi mogućnost postaviti to pitanje kao prethodno pitanje o kojem će odlučiti Sud Europske unije. Ta mogućnost, prema Luganskoj konvenciji, nije stavljena na raspolaganje sudu.⁶⁴ Sud Europske unije ne može tumačiti odredbe Luganske konvencije kada se radi o predmetu koji je u tijeku pred sudom u jednoj od država ugovornica konvencije a koje nisu članice EU.⁶⁵

Glede pravila o litispendenciji, Luganska konvencija sadrži isto pravilo kao i Uredba Bruxelles I., dok su problemi paralelnih postupka na sudu države članice EU i sudu države ugovornice konvencije koja je izvan EU regulirani Luganskom konvencijom⁶⁶, što je u skladu s općim pravilom.

⁵⁹ Ugovor između EZ i Kraljevine Danske o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima Sl. list EU, L 299/62, 2005., str. 1.

⁶⁰ Radelja, M., Zgrabljic Rotar, D., *supra* bilj. 20., str. 56.

⁶¹ Konvencija o nadležnosti te priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, (Luganska Konvencija), Sl. list EU, L 147, 2009., str. 5.

⁶² Hartley T., *Choice-of-Court Agreements Under the European and International Instruments*, Oxford University Press, Oxford, 2013., str. 1.-548., str. 16.

⁶³ Kruger T., *supra* bilj. 39., str. 38.

⁶⁴ *Idem*, str. 39.

⁶⁵ Hartley, *supra* bilj. 62., str. 17.

⁶⁶ Članak 64. stavak 2. točka b. Luganske konvencije.

Donošenjem Uredbe Bruxelles I. bis izgubila se navedena sličnost u odredbama, a koja bi se trebala obnoviti donošenjem novele Luganske konvencije.

Luganska konvencija ne bi se trebala promatrati kao nešto više od onoga što ona je: proširenje pravila Uredbe Bruxelles I. na brojne susjedne države.⁶⁷ To potvrđuje i odredba Luganske konvencije prema kojoj je propisano kako konvencija ne dovodi u pitanje primjenu Uredbe Bruxelles I.⁶⁸ Međutim, kao što je spomenuto *supra*, ova Konvencija trebala bi se izmijeniti kako bi njene odredbe bile u skladu s preinačenom Uredbom.

Što se tiče temporalnog polja primjene Uredbe Bruxelles I. bis, ono je kompleksno, posebno u kontekstu primjene pravila o sporazumu o izboru nadležnog suda o kojem će kasnije u radu biti riječ, a iz razloga što je opće pravilo da se Uredba Bruxelles I. počela u Hrvatskoj primjenjivati na dan pristupanja Hrvatske EU, dakle 1. srpnja 2013. godine, jer se od tog datuma sve europske uredbe u Hrvatskoj primjenjuju izravno. Već u siječnju 2013. godine stupila je na snagu novelirana Uredba Bruxelles I. bis, ali je određeno da će se ona primjenjivati tek od 10. siječnja 2015. godine.⁶⁹

Dodatnu kompleksnost izazvala je praksa suda EU, konkretno odluka Suda EU u predmetu *Sanicentral GmbH v. Rene Collin*⁷⁰ prema kojoj je sud utvrdio da se sporazum o izboru suda treba prosuđivati prema pravilima koja su važeća u vrijeme pokretanja postupka, a ne sklapanja sporazuma. Posljedica toga je da na sve postupke u kojima se nadležnost zasniva na temelju sporazuma o izboru nadležnog suda, a koji su pokrenuti nakon ulaska Hrvatske u EU, primjenjivati će se odredbe Uredbe Bruxelles I., neovisno o tome je li sporazum o izboru suda sklopljen prije ili poslije 1. srpnja 2013. godine.

Posljedica tumačenja primjene odredaba Uredbe iz predmeta *Sanicentral GmbH v. Rene Collin* je i da će se pravila uredbe Bruxelles I. bis u nekim slučajevima primjenjivati na one sporazume koji su sklopljeni prije njenog stupanja na snagu, odnosno prije 10. siječnja 2015. godine, i to u onim slučajevima kad su postupci koji se temelje na takvim sporazumima pokrenuti nakon 10. siječnja 2015. godine. Sve navedeno usko je povezano sa primjenom odredaba o litispendenciji, koje će se u daljnjem tekstu detaljnije obraditi.

⁶⁷ Kruger T., *supra* bilj. 39., str. 40.

⁶⁸ Članak 64. stavak 1. Luganske konvencije.

⁶⁹ Članak 81. Uredbe Bruxelles I. bis.

⁷⁰ *Sanicentral GmbH v René Collin*, C-25/79, (1979.), Izvješća Suda EU-a 1979-03423, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:61979CJ0025> (20. 10. 2022.).

2. Litispendencija prema Uredbi Bruxelles I. bis

2.1. Opće pravilo o litispendenciji

Odredbe o litispendenciji i povezanim postupcima propisani su u odjeljku 9. Uredbe Bruxelles I. bis.

Člankom 29. propisano je: „Ne dovodeći u pitanje članak 31. (2), ako su pred sudovima različitih država članica pokrenuti postupci o istoj stvari između istih stranaka, sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut, po službenoj dužnosti prekida postupak dok se ne utvrdi nadležnost suda pred kojim je najprije pokrenut postupak.

U slučajevima navedenim u stavku 1., prema zahtjevu suda pred kojim je postupak pokrenut, svaki drugi sud će, bez odlaganja, obavijestiti taj sud o datumu kada je pred njim pokrenut postupak prema članku 32.

Ako se utvrdi nadležnost suda kod kojega je postupak najprije pokrenut, svi ostali sudovi se u korist toga suda oglašavaju nenadležnima.“ Stavak 1. navedenog članka izmijenjen je u odnosu na prijašnju odredbu⁷¹ Uredbe Bruxelles I., koja je postavila vrlo strogo pravilo o litispendenciji, u skladu s tradicijom europskoga kontinentalnog pravnog kruga.⁷²

Članak 29. ne povjerava sudu nadležnost da odlučuje meritorno, već nadležnost da odluči o svojoj nadležnosti, tzv. *Kompetenz-Kompetenz*.⁷³ Samo sud pred kojim je prvim pokrenut postupak može odlučiti je li nadležan i sud pred kojim je kasnije pokrenut postupak ne smije ispitivati nadležnost suda pred kojim je prvo pokrenut postupak.

Glavni cilj uvođenja pravila o litispendenciji je sprječavanje vođenja paralelnih postupaka u različitim državama članicama i izbjegavanje donošenja međusobno nepomirljivih⁷⁴ odnosno proturječnih presuda⁷⁵ sudova različitih država članica uz preferiranje suda pred kojim je

⁷¹ Članak 27. stavak 1. Uredbe Bruxelles I. (prije članak 21. Bruxelleske konvencije).

⁷² Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 56.

⁷³ Vrbljanac D., Litispendencija u europskome međunarodnom privatnom pravu i njezin odnos s odredbom o prorogaciji nadležnosti u Pravo i porezi, br.5/14., 2014. str. 81- 87., str. 85.

⁷⁴ Magnus, P., Mankowski, U., *European Commentaries on Private International Law, Brussels Ibis Regulation*, Sellier european law publishers, Otto Schmidt., 2016., Munchen, str. 714.

⁷⁵ Vrbljanac D., *supra* bilj. 73., str. 82.; pojam nepomirljivih odluka je širi od pojma proturječnih odluka i označava niži stupanj nesuglasja između odluka od pojma proturječne odluke. Naime, ako su dvije odluke proturječne, njihovi se pravni učinci međusobno isključuju i nije moguća ovrha obje odluke. Ako su pak dvije odluke nepomirljive, one su samo neusklađene, no obje se mogu ovršiti. Stoga je razlika ta dva pojma kod pitanja priznanja i ovrhe stranih odluka posebno bitna. O nepomirljivim odlukama govori se u kontekstu povezanih postupaka (članak 30. Uredbe Bruxelles I. bis) te atrakcije nadležnosti (članak 6.) vidi u: Sikirić, Hrvoje, *Određivanje međunarodne nadležnosti Uredbe Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u građanskim i trgovačkim predmetima i hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu – sličnosti i razlike*, u: Tomljenović, V., Kunda, I., *Uredba Bruxelles I: izazovi hrvatskom pravosuđu*, Rijeka, Pravni fakultet u Rijeci, 2012., str. 41. – 112, str. 96.

postupak najprije pokrenut.⁷⁶ Svrha članka 29. zapravo je dodijeliti sudu koji je prvi pokrenuo postupak isključivu nadležnost da odredi u kojoj se državi članici postupak može pokrenuti. Dajući prednost utvrđenoj nadležnosti sudu koji je prvi pokrenuo postupak, u stavku 3. istoga članka utvrđeno je pravilo koje se odnosi na priznavanje stranih presuda unutar EU, jer će se svi ostali sudovi oglasiti nenadležnim u korist tog suda.⁷⁷ Time je zapravo u njemu utjelovljeno načelo uzajamnog povjerenja. Iz navedene odredbe proizlazi i kako nije dopuštena diskrecija suda pred kojim je kasnije pokrenut postupak niti prekid postupka ovisi o zahtjevu tuženika, već se izričito zahtjeva da sud mora po službenoj dužnosti prekinuti postupak a nedvojbeno je i da se mora samoinicijativno oglasiti nenadležnim.

Primjena pravila o litispendenciji zahtjeva postojanje tri elementa: iste stranke u postupku, isti predmet spora, te ista osnova tužbe odnosno zahtjeva. Navedeno je u svojoj odluci istaknuo i Sud EU u predmetu *Mærsk Olie*⁷⁸. Međutim, člankom 29. ne zahtjeva se da paralelni postupci budu identični u doslovnom smislu.⁷⁹ U praksi će najčešće biti slučaj da će se stranka, koja u jednom postupku ima položaj tužitelja, u drugom imati položaj tuženika. Kad bi to bio slučaj, pravilo o litispendenciji odnosilo bi se samo na identične postupke pod identičnim uvjetima koji su samo pokrenuti u više od jedne države članice. Mora se dopustiti određena fleksibilnost kako bi se pravila mogla primijeniti i na slučajeve u kojima stranka, kao tuženik u jednoj državi, podnosi protutužbu u drugoj državi, zatim na slučajeve u kojima postoje razlike u pravnoj osnovi tužbe, kao i na slučajeve u kojima se predmet obje tužbe samo djelomično podudara.⁸⁰

Primjerice, Sud EU je u predmetu *Tatry v. Maciej Rataj*⁸¹, u kojem su u kasnije pokrenutom postupku neke, ali ne sve stranke, bile iste kao i u postupku pokrenutom prije u drugoj državi ugovornici⁸², ispravno protumačio da se odredbe o litispendenciji odnose i na takav slučaj, odnosno da se sud u kasnijem postupku treba proglasi nenadležnim u onoj mjeri u kojoj su stranke u postupku prije pokrenutom iste, a ne sprječava nastavak postupka u odnosu na stranke koje nisu iste.

⁷⁶ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 714.

⁷⁷ *Idem*, str. 726.

⁷⁸ *Mærsk Olie & Gas A/S v Firma M. de Haan en W. de Boer*, Case C-39/02, 2004., EUCR I-09657, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62002CJ0039&qid=1673560194816>, (22. 11. 2022.)

⁷⁹ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 727.

⁸⁰ *Idem*, str. 728.

⁸¹ The owners of the cargo lately laden on board the ship "Tatry" v the owners of the ship "Maciej Rataj", C-406/92., (1994.), ECR I-05439, (dalje: *Tatry v. Maciej Rataj*), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:61992CJ0406&qid=1671204664478> (22.11.2022.)

⁸² Pri donošenju te odluke na snazi je bila Bruxellska konvencija u kojoj je pravilo o litispendenciji bilo uređeno člankom 21.

Naime, radilo se o predmetu u kojem su kargo osiguranici (u predmetu nazvani „cargo owners“) sojinog ulja, kojih je bilo više i koji su se podijelili u tri grupe⁸³, tužili vlasnike broda *Tatry*, koji je bio u vlasništvu poljske brodarske tvrtke *Zegluga Polska Spolka Alceyjna*, a kasnije i protiv broda *Maciej Rataj* čiji su vlasnici bili isti kao i broda *Tatry*, zahtijevajući naknadu štete jer su tvrdili da je roba kontaminirana dizel gorivom i ostalim hidrokarbonatima. Različiti vlasnici tereta i brodovlasnici dva različita broda pokrenuli su četiri različite tužbe na sudovima u Nizozemskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu.

Taj predmet je također primjer primjene pravila o litispendencije propisanog člankom 29. Uredbe Bruxelles I. bis jer se radilo o slučaju kad je postupak pokrenut pred jednom državom ugovornicom za naknadu štete dok je pred drugom državom ugovornicom pokrenut isti postupak ali na temelju protutužbe tuženika iz prvog postupka da se donese deklaratorna presuda da štetu nije počinio. Tu je sud opet dakle odlučio da će se primijeniti pravila o litispendenciji jer oba postupka, iako nisu potpuno ista, imaju jednaku činjeničnu osnovu.

Još jedan primjer fleksibilnosti kod određivanja opsega primjene pravila litispendencije je slučaj kad je jedno trgovačko društvo stranka u postupku pokrenutom pred jedim sudom, a njegova podružnica pak stranka u postupku pred sudom druge države članice. U praksi je, iako rjeđe, moguće da se takvi pravno odvojeni subjekti smatraju jednom strankom, u smislu koji to podrazumijeva članak 29. Uredbe Bruxelles I. bis. Ali u takvim slučajevima, sud mora biti oprezan kod procjene radi li se o jednom pravnom subjektu koji se može smatrati istom strankom, kako ne bi proširio primjenu članka 29. na članak 30. kojim se uređuju povezani postupci, te time uskratio drugom sudu da odluči u postupku odvojeno. Međutim, malo je vjerojatno da će se određeno trgovačko društvo i njegova podružnica smatrati istom strankom, osim ako bi trgovačko društvo tako pokušalo prikriti svoju odgovornost.⁸⁴

Članak 29. primjenjiv je jedino ako se oba spora vode o istoj stvari, ako su iste činjenične i pravne osnove. Poteškoće nastaju kada dva spora počivaju na istoj činjeničnoj osnovi, ali pravo koje se primjenjuje na njih je različito u svakoj državi članici. Ako je, dakle, mjerodavno pravo različito, postoji li ista pravna osnova u smislu članka 29.?⁸⁵ Takva dvojba pojavila se pred *Court of Appeal* u predmetu *J P Morgan Europe Ltd v. Primacom AG and*

⁸³ U predmetu su postojale tri grupe vlasnika tereta („cargo owners“):

1. osiguranici tereta koji se prevezio u Rotterdam, pod zasebnim teretnicama,
2. tvrtka *Phillip Brothers Ltd* sa sjedištem u Ujedinjenom Kraljevstvu, koja je posjedovala još jedan dio tereta također prevezenog u Rotterdam u posebnim teretnicama,
3. četiri vlasnika osiguranog tereta koji se prevezio u Hamburg pod četiri odvojena teretna lista: *Phillip Brothers Ltd* (sa različitim parcelama od onih iz grupe 2.) i *Bunge & Co* sa sjedištem u Ujedinjenom Kraljevstvu, te *Hobum Oele und Fette AG* and *Handelsgesellschaft Kurt Nitzer GmbH*, oboje sa sjedištem u Njemačkoj.

⁸⁴ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 728.

⁸⁵ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 732.

others. Tužitelj, banka koja je dala zajam, u postupku pred engleskim sudom provodila je ovršni postupak na temelju ugovora o zajmu u skladu s engleskim pravom, dok je tuženik iz tog postupka pokrenuo drugi postupak u Njemačkoj, kako bi osporio klauzulu ugovora o najmu i u kojem je pravnu osnovu izvodio iz njemačkog prava i javnog poretka. Iz navedenog bi se moglo zaključiti da bi oba suda trebala utvrditi postojanje obveze iz ugovora o zajmu, bez obzira na to odredbe kojeg prava se trebaju primijeniti kako bi se to utvrdilo. *Court of Appeal* smatrao je kako i engleski i njemački postupak počivaju na istoj pravnoj osnovi, te da je zastoj postupka obavezan čak i u slučaju kad je postojala klauzula o nadležnosti u korist suda kod kojeg je postupak naknadno pokrenut.⁸⁶ Ovdje se također očituje rigoroznost primjene pravila o litispendenciji.

U skladu s navedenim treba upozoriti na stajalište Suda EU u predmetu *Tatry v. Maciej Rataj*, da oblik u kojem se podnosi tužba ne bi trebao utjecati na primjenu članka 29. Klasifikacija tužbe prema nacionalnom pravu je irelevantna i to „pitanje ne ovisi o specifičnim značajkama prava koje je trenutno na snazi u svakoj državi članici.“⁸⁷

Kod utvrđivanja nadležnosti, kao što je već gore navedeno, sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut mora zastati s postupkom sve dok sud pred kojim je postupak prvo pokrenut ne utvrdi nadležnost. Ako postane jasno da se nadležnost ne može utvrditi, svaki takav postupak se može nastaviti.

Međutim, u Uredbi nema odredbe koja odgovara na pitanje kada se utvrđuje nadležnost. Vjerojatno je dovoljno da sud koji je prvi pokrenuo postupak donese odluku o svojoj nadležnosti. Ali što ako se to pitanje promatra s gledišta onih država članica prema čijem postupovnom pravu je dopušteno da stranke raspravljaju o pitanjima koja se tiču nadležnosti? Smatra se da je nadležnost utvrđena ako sud koji je prvi pokrenuo postupak nije odbacio tužbu zbog nenadležnosti i kada tuženik nije postavio prigovor nenadležnosti prije nego se upustio u postupak, a kako je definirano nacionalnim pravom tog suda. Nije nužno da sud pred kojim je postupak prvo pokrenut ima isključivu nadležnost.⁸⁸

Članak 29. osmišljen je kao preventivno sredstvo kako bi se izbjegle nepomirljive presude, a to su presude koje imaju međusobno isključive učinke, koje se „natječu“ za priznanje i stoga su podvrgnute pravilima za određivanje prioriteta između njih. S druge strane, članak 30., kojim su propisana pravila za povezane postupke, ima za cilj spriječiti nedosljedne presude,

⁸⁶ J P Morgan Europe Ltd v. Primacom AG and another (Case 2004/1137), 2005., Court of Appeal (England & Wales), Civil Division, order of 05/04/2005, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=URISERV:82005UK0405\(51\)_SUMJURE&qid=1671551813865](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=URISERV:82005UK0405(51)_SUMJURE&qid=1671551813865), (1.12.2022.)

⁸⁷ *Tatry v. Maciej Rataj*, C-406/92, (1994.) ECR I-5439, I-5478, t. 45.-47.; Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str.732.

⁸⁸ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 735.

odnosno one koje donose suprotne zaključke, ali imaju međusobno kompatibilne pravne učinke i zato se ne „natječu“ za priznanje. Stoga je svrha članka 29. spriječiti negativne učinke povezane s konkurentnim presudama, kao što su neučinkovitost, koja je svojstvena dupliciranju presuda, te uzajamno nepovjerenje među državama članicama. Nasuprot tome, svrha članka 30. služi nezavisnom cilju jedinstvenog presuđivanja unutar EU.⁸⁹

Navedeno upućuje na to da se tim općim, krutim pravilom o litispendenciji htjelo postići povjerenje u pravne sustave država članica, tako da nije važno koji sud vodi postupak jer bi odluka svakog suda trebala biti više-manje ista.⁹⁰

2.2. Povezani postupci

Odredbe o povezanim postupcima sadržane su u članku 30. Uredbe Bruxelles I. bis. U njemu je određeno da ako su pred sudovima različitih država pokrenuti povezani postupci, postupak mogu prekinuti svi sudovi osim onog pred kojim je postupak najprije pokrenut.⁹¹

Ako su postupci u tijeku pred prvostupanjskim sudom u prvom stupnju, bilo koji drugi sud može, na zahtjev jedne od stranaka, izjaviti da nisu nadležni ako sud pred kojim je postupak najprije pokrenut nadležan u postupcima u kojima je riječ.⁹²

U smislu ovog članka, postupci se smatraju povezanim ako među njima postoji toliko bliska veza da je, radi izbjegavanja donošenja proturječnih odluka u odvojenim postupcima, svrhovito zajedno ih raspraviti i o njima odlučiti.⁹³

Odredbe o povezanim postupcima imaju drugačiji pristup izbjegavanju proturječnih presuda od pristupa kojeg imaju odredbe o litispendenciji. Ovdje je određeno, ako su dva postupka u tijeku na sudovima dvaju različitih država članica, a toliko su povezani da bi bilo svrsishodnije da se o njima postupa zajedno, sud pred kojim je postupak kasnije pokrenut može prekinuti postupak.⁹⁴ U ovom slučaju, dakle, sudu ostaje odluka hoće li u pojedinom slučaju to učiniti ili ne.

Kriterij za povezane radnje koje dovode do zastoja postupka kod jednog suda u korist drugog uključuju činjenicu da mora postojati opasnost od nepomirljivih presuda. Kod utvrđivanja primjene tog pravila, ne pravi se razlika između toga je li nadležnost uspostavljena na temelju Uredbe Bruxelles I. ili prema nacionalnom pravu, ili na temelju nekog drugog međunarodnog

⁸⁹ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 717.

⁹⁰ Kruger, T., *supra* bilj. 39., str. 225.

⁹¹ Članak 30. stavak 1. Uredbe Bruxelles I. bis.

⁹² Članak 30. stavak 2. Uredbe Bruxelles I. bis.

⁹³ Članak 30. stavak 3. Uredbe Bruxelles I. bis.

⁹⁴ Kruger, *supra* bilj. 39., str. 271.

ugovora. Ne pravi se razlika ni između načina i vremena u kojem sud provodi postupak kao što je to slučaj u primjeni doktrine *forum non conveniens*.⁹⁵

Sud EU je u predmetu *Tatry v. Maciej Rataj* obrazložio da je svrha članka 30. „poboljšati koordinaciju u obavljanju pravosudnih funkcija unutar EU kako bi se izbjegle proturječne i kontradiktorne odluke, čak i kad nije onemogućeno zasebno izvršenje svake od tih odluka.“⁹⁶

Glavna razlika između članka 29. i članka 30. je u tome što će se članak 30. primjenjivati i kad stranke u postupcima nisu iste ili kad u postupcima nema iste osnove zahtjeva, odnosno nema iste činjenične i pravne osnove. U takvim slučajevima, iako neće postojati rizik od donošenja proturječnih presuda, može doći do neujednačenosti prakse. Iako se, dakle, u paralelnim postupcima, mogu donijeti dvije različite presude koje su svaka za sebe učinkovite i provedive, donošenje takvih presuda je s jedne strane neučinkovito, jer o istom pravnom problemu odlučuju dva suda, te s druge strane suprotno krajnjem cilju Uredbe, a to je jedinstveno suđenje, kojim se želi postići da odluka donesena u jednoj državi članici bude prepoznata i primijenjena diljem Europske Unije.⁹⁷ U skladu s time, prekid odnosno nastavak postupka prema odredbi članka 30. „doprinosi stvarnoj ujednačenosti pravnih odluka, što je u skladu sa ciljevima koji se žele postići Uredbom Bruxelles I. bis.“⁹⁸

Članak 30. primjenjuje se u slučajevima kada su postupci već pokrenuti u različitim državama članicama i koji su u tijeku u prvom stupnju. Postavlja se pitanje kad je postupak pokrenut u prvom stupnju pred sudom? Izričit odgovor nije dan ni u odredbama Uredbe, ni u praksi, ni u pravnoj literaturi. Pretpostavlja se da je to pitanje ostavljeno za „autonomno tumačenje“ odnosno da se o njemu odlučuje u svakom pojedinom slučaju.⁹⁹

Glavni element članka 30. je pojam „povezani postupci“. Kao što je u tekstu već navedeno, Uredba je povezane postupke definirala kao one između kojih postoji toliko bliska veza da je svrsishodno zajedno ih raspraviti i o njima odlučiti. Taj pojam može se tumačiti na dva načina. Može se shvatiti usko, da označava presude kojima se donose nedosljedne odluke. Može se naprotiv, shvatiti šire, tako da obuhvati sve slučajeve u kojima su „odluke donesene u oba suda nekompatibilne, iako uvjeti donesenih odluka nisu.“¹⁰⁰ Ako bi se prihvatilo usko gledište, članak 30. bio bi suvišan, jer bi zahtijevao da oba postupka imaju isti pravni cilj. To bi značilo da su tužbe povezane kada bi mogle rezultirati dvjema proturječnim presudama

⁹⁵ Kruger, *supra* bilj. 39., str. 271.

⁹⁶ *Tatry v. Maciej Rataj*, C-406/92, (1994.) ECR I-5439, I-5478, t. 54.; Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 740.

⁹⁷ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 738.

⁹⁸ *Ibidem*

⁹⁹ *Ibidem*

¹⁰⁰ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 739.

tako da bi se primjenjivala pravila Uredbe¹⁰¹ za davanje prednosti između takvih presuda. Kako bi članak 30. imao neovisnu ulogu, koncept povezanosti mora biti širi od koncepta podudarnosti na kojem se osniva članak 29. Stoga se pojam „povezani postupci“ mora shvatiti šire.¹⁰²

Vrlo je važna kontroverzna engleska odluka u predmetu *Sarrio v. Kuwait Investment Authority*¹⁰³, u kojem je tužitelj tužio tuženika u Španjolskoj 1993. godine, s ciljem utvrđivanja odgovornosti tuženika za iznose koje duguje druga tvrtka. Kasnije je tužio istog tuženika u Engleskoj, ovaj put navodeći kako je ušao u određene ugovore zbog lažnih izjava od strane tuženika. Bilo je očito da bi se neka rasprava o navodnom lažnom iskazu mogla nastaviti i u španjolskom postupku, ali da bi takva pitanja bila sporedna. *Court of Appeal* stoga je smatrao da postupci nisu povezani jer su, po njegovom mišljenju, postupci povezani samo ako imaju primarna zajednička pitanja: ona koja su središnja za obje radnje i stoga se moraju pojaviti. *House of Lords* odbio je takvo tumačenje smatrajući da su postupci povezani, tvrdeći da je dovoljno da se pojavi bilo kakav povezani problem i time se opredijelio za šire shvaćanje pojma „povezani postupci“. U onoj mjeri u kojoj je *House of Lords* smatrao da su čak i pitanja koja bi se mogla pojaviti kao predmet postupka relevantna, također se implicitno složio sa stajalištem da je svaki rizik od donošenja proturječnih presuda dovoljan.¹⁰⁴

2.3. Kada se postupak smatra pokrenutim

Kako bi se riješili sukobi nadležnosti, propisi u većini slučajeva usvajaju pravilo *prior tempore* koje se sastoji u davanju prednosti prvom nadležnom sudu. Stoga je važno točno odrediti za svaki sud kada je postupak pred tim sudom pokrenut.

Članak 30. stavak 1. Uredbe Bruxelles I. sadržavao je autonomno određenje trenutka pokretanja postupka.¹⁰⁵

¹⁰¹ Članak 45. stavak 1. c.) i d.) Uredbe Bruxelles I. bis, odnosno članak 34. stavak 3. i 4. Uredbe Bruxelles I.

¹⁰² Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 740.

¹⁰³ *Sarrio v. Kuwait Investment Authority*, (document 81997UK1113(01)), (1997.), House of Lords, judgment of 13/11/1997 *Sarrio SA / Kuwait Investment Authority*, UKHL 1997. 49.; WLR 1997., part 3., 1143, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/SUM/?uri=CELEX:81997UK1113\(01\)&qid=1672438110357](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/SUM/?uri=CELEX:81997UK1113(01)&qid=1672438110357) (5.12.2022.)

¹⁰⁴ *Sarrio v. Kuwait Investment Authority*, *supra* bilj. 103., izreka; Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 742.

¹⁰⁵ Članak 30. Uredbe Bruxelles I.

U svrhe ovog odjeljka, smatra se da je sud započeo postupak:

1. u trenutku u kojemu je sudu predano pismeno o pokretanju postupka ili istovjetno pismeno, pod uvjetom da tužitelj nakon tog nije odustao od poduzimanja koraka koje je trebao poduzeti za potrebe dostave pismena tuženiku; ili

Uredba Bruxelles I. bis u članku 32. stavak 1. precizirala je rješenje iz Uredbe Bruxelles I. kako bi se otklonila nesigurnost uzrokovana razlikama u državama članicama, jer neki nacionalni sudovi smatraju postupak pokrenutim čak i prije nego što je tuženik primio obavijest o pokretanju postupka.¹⁰⁶

S jedne strane, u slučajevima kada se isprava odnosno podnesak kojim se pokreće postupak mora dostaviti prije podnošenja sudu, članak 32. preinačene Uredbe Bruxelles I. bis navodi da je tijelo odgovorno za dostavu prvo tijelo koje prima isprave koje treba dostaviti. Ovo pojašnjenje je od posebnog značaja u slučajevima kad se obavijest mora izvršiti u državi članici koja je različita od države foruma.¹⁰⁷ S druge strane, kako bi se sa što većom sigurnošću utvrdio datum kada je predmet pokrenut, propisano je da će sud ili tijelo odgovorno za dostavu zabilježiti datum i vrijeme podnošenja isprave kojom se pokreće postupak, odnosno primitka isprava koje treba dostaviti.¹⁰⁸

V. LITISPENDENCIJA I SPORAZUM STRANAKA O SUDSKOJ NADLEŽNOSTI

1. Sporazum stranaka o izboru suda

Najveći problem pri primjeni pravila o litispendenciji je njihov odnos s odredbom koja dopušta stranačku autonomiju pri izboru nadležnog suda odnosno dopušta strankama da sklope sporazum o izboru suda.

Valjanim sporazumom o izboru suda u situacijama s međunarodnim obilježjem ustanovljuje se, odnosno prorogira, nadležnost sudova neke države koji inače ne bi bili nadležni, ili isključivo nadležni, a otklanja se, odnosno derogira, nadležnost sudova države koji bi inače mogli biti nadležni. Moguće je ugovoriti i sporazum kojim bi se samo derogirala nadležnost sudova jedne države, ali treba uzeti da je takav sporazum valjan samo ako postoji neka druga osnova za utvrđivanje nadležnosti, jer bi u suprotnome takve sporazume trebalo smatrati nevaljanima, budući da bi u protivnom došlo do odricanja od sudske zaštite.¹⁰⁹ Stranačka autonomija kod ugovaranja međunarodne nadležnosti nije neograničena. Valjanost sporazuma

2. ako se pismeno treba dostaviti prije njegove predaje sudu, u trenutku u kojemu ga je primilo tijelo odgovorno za dostavu, pod uvjetom da tužitelj nakon toga nije odustao od poduzimanja koraka koje je morao poduzeti kako bi pismeno bilo podneseno sudu.

¹⁰⁶ Di Noto, R., De quelques apports de la refonte du règlement « Bruxelles I. » au règlement des conflits internationaux de procédures, u Site du Réseau universitaire européen « Droit de l'Espace de liberté, sécurité et justice », 2013., www.gdr-elsj.eu, (25.11.2022.)

¹⁰⁷ *Ibidem*

¹⁰⁸ Članak 32. stavak 2. Uredbe Bruxelles I. bis

¹⁰⁹ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str 386.

o izboru suda, procjenjuje sud prema vlastitim pravilima, to jest prema *lex fori prorogati*. Tako će se primjerice ponekad dozvoljavati samo bezuvjetna prorogacija, ili će se tražiti određeni oblik sporazuma itd.¹¹⁰

Sporazum o izboru suda je sporazum između dvije ili više stranaka o nadležnosti određenoga suda u određenoj pravnoj stvari.¹¹¹ Dvostrane je prirode jer, se s jedne strane radi o ugovoru privatnog prava te spada pod ugovorno pravo, dok s druge strane ima procesnopravne učinke pa time spada pod procesno pravo.¹¹²

U situaciji s međunarodnim obilježjem ugovorne strane sporazumijevaju se o međunarodno nadležnom sudu, a tako određen sud može istovremeno određivati i mjesnu nadležnost, ili može sadržavati samo izbor nekog određenog pravosuđa, u kojem slučaju bi se mjesna nadležnost utvrđivala prema pravilima tog pravnog sustava.¹¹³ Sporazumi o izboru suda također mogu derogirati nadležnost jednog ili više drugih moguće nadležnih sudova, odnosno ako se radi o slučaju sporazuma o izboru isključivo nadležnog suda, svih sudova koji bi mogli imati nadležnost. Sporazumom se može i regulirati sudski postupak ili mogućnost i način podnošenja pravnih lijekova.¹¹⁴

Prema Hartelyu, sporazum o izboru suda sastoji se od 4 elemenata.¹¹⁵ U pravilu, mora postojati sporazum, taj sporazum mora se ticati određenog sudskog postupka (a ne arbitražnog ili nekog drugog alternativnog postupka), mora obvezivati određene stranke koje su na taj sporazum pristale te mora imati određeni sadržaj.¹¹⁶

Osnovni sadržaj sporazuma o izboru suda je prorogacija, odnosno ugovaranje nadležnosti jednog određenog suda i derogacija, odnosno otklanjanje nadležnosti suda koji bi inače bi nadležan.¹¹⁷ Ukoliko u istom sporazumu postoje prorogacija nekog suda uz derogaciju svih ostalih sudova, utoliko se radi o sporazumu o izboru isključivo nadležnog suda. Ako, iako su derogirani sudovi jedne države, postoji način da se odredi nadležnost sudova neke druge države, taj sporazum bi trebalo smatrati valjanim a postupak pokrenuti pred sudom neke druge države. Međutim, ukoliko nakon derogacije sudova jedne države ne bi postojao način da se utvrdi nadležnost sudova druge države, utoliko bi se taj sporazum trebalo smatrati nevaljanim jer bi u suprotnome ugovorne strane bile lišene svog temeljnog prava na sudsku

¹¹⁰ Zgrabljic Rotar, D., Sporazum o izboru nadležnoga suda u pravnim situacijama s međunarodnim obilježjem, doktorski rad, mentor prof. Hrvoje Sikirić, 2015., Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 1- 365., str. 18.

¹¹¹ *Ibidem*

¹¹² Hartley, *supra* bilj. 62., str. 4.

¹¹³ Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 110., str. 20.

¹¹⁴ *Ibidem*

¹¹⁵ Hartley, *supra* bilj. 62., str. 5.

¹¹⁶ *Ibidem*

¹¹⁷ Hartley, *supra* bilj. 62., str. 5.

zaštitu.¹¹⁸ Uz prorogaciju i derogaciju ostali sadržaj sporazuma može bit raznolik i granica mu je samo volja ugovornih stranaka koje ga sastavljaju.¹¹⁹

Uz navedena četiri elemenata sporazuma koje navodi Hartley, mogao bi se nadodati još i peti element - opseg ili doseg sporazuma o izboru nadležnog suda, a koji Hartley svrstava pod „preostali sadržaj sporazuma“, dakle onaj koji je, uz obveznu prorogaciju i derogaciju, fakultativan. Iako, formalno gledajući, doseg zaista spada pod dio sadržaja sporazuma, on se, za razliku od ostalih detalja sadržaja, ipak mora nužno ugovoriti. Dakle, stranke mogu utvrditi za koje točno sporove biraju nadležni sud.¹²⁰

Da bi se sporazum o izboru suda mogao sklopiti, nije nužno da već postoji spor, ali mora postojati pravni odnos na koji se veže sporazum o izboru suda. Sporazum je formalni ugovor i za njegovu valjanost nije dovoljno da su se stranke samo sporazumjele o predmetu sporazuma već to moraju učiniti u obliku koji je određen Uredbom Bruxelles I. bis.¹²¹

Formalna valjanost sporazuma o izboru suda je u potpunosti i autonomno uređena već Bruxellskom konvencijom¹²² te se unutarnjim nacionalnim pravima ne mogu propisivati

¹¹⁸ Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 110., str. 25.

¹¹⁹ *Ibidem*.

¹²⁰ *Ibidem*.

¹²¹ Članak 25. Uredbe Bruxelles I bis

1. Ako se stranke, neovisno o tome gdje imaju prebivalište, sporazumiju da će sud ili sudovi neke države članice biti nadležni za sporove koji nastanu ili mogu nastati u vezi s određenim pravnim odnosom, nadležan će biti taj sud ili ti sudovi, osim ako je sporazum ništetan prema pravilima o materijalnoj pravnoj valjanosti prava te države članice. Takva nadležnost je isključiva, osim ako su se stranke drukčije ugovorile. Sporazum o nadležnosti može se sklopiti:

(a) u pisanom obliku ili usmeno s pisanom potvrdom; ili

(b) u obliku koji odgovara praksi koja se ustalila između stranaka; ili

(c) u međunarodnoj trgovini, u obliku koji odgovara običajima koji su strankama bili poznati ili su im morali biti poznati, a opće su poznati u međunarodnoj trgovini i redovito ih poštuju stranke ugovora iste vrste u branši o kojoj je riječ.

2. S pisanim oblikom je izjednačeno svako priopćenje elektroničkim sredstvima koja omogućuju trajni zapis sporazuma.

3. Sud ili sudovi države članice čija je nadležnost određena na temelju pisanog akta o osnivanju trusta, isključivo su nadležni u postupcima pokrenutima protiv osnivača, upravitelja ili korisnika, ako je riječ o odnosima tih osoba ili njihovih prava ili obveza u okviru trusta.

4. Sporazumi ili odredbe akta o osnivanju trusta kojima se zasniva nadležnost nemaju učinka ako su u suprotnosti s odredbama članaka 15, 19 i 23 ili ako isključuju nadležnost sudova koji imaju isključivu nadležnost prema članku 24.

5. Sporazum o nadležnosti koji je dio nekog ugovora smatrat će se zasebnim ugovorom u odnosu na ostale odredbe tog ugovora.

Valjanost sporazuma o nadležnosti ne može se osporiti samo zbog toga što ugovor nije valjan.

¹²² Bruxellskom konvencijom su člankom 17. bile propisane odredbe o prorogaciji nadležnosti:

1. Ako su se stranke, od kojih jedna ili više njih imaju prebivalište u državi ugovornici, pismenim sporazumom ili usmenim sporazumom o kojem postoji pismena potvrda dogovorile da će sud ili sudovi države ugovornice imati nadležnost u rješavanju svih sporova koji su proizašli ili bi mogli proizaći u vezi s određenim pravnim odnosom, taj sud ili ti sudovi imaju isključivu nadležnost.

2. Sporazumi kojima se dodjeljuje nadležnost nemaju pravni učinak ako su u suprotnosti s odredbama članka 12. ili članka 15., ili ako sudovi čija se nadležnost tom sporazumima isključuje imaju isključivu nadležnost na temelju članka 16.

nikakvi dodatni uvjeti za formalnu valjanost.¹²³ To stajalište, tumačeći Bruxellsku konvenciju, zauzeo je Sud EU u predmetu *Elefanten Schuh*. Prema tom stajalištu „Cilj članka 27. jest dakle u tome da se u njemu samome navedu formalne pretpostavke kojima moraju udovoljavati sporazumi o nadležnosti; svrha je osigurati pravnu sigurnost i postojanje suglasnosti stranaka.“¹²⁴ U ranijoj fazi primjene Bruxelleske konvencije, Sud EU tumačio je odredbu o formi sporazuma o nadležnosti veoma striktno, inzistirajući na pisanom ugovoru ili pisanom dokazu o usmenom sporazumu.¹²⁵ Sporazum isključuje primjenu pravila opće i specijalne nadležnosti te zbog toga među strankama ne smije ostati dvojbe o njegovom sadržaju. Svrha propisane forme je sigurnost da je sporazum među strankama zaista postignut.¹²⁶ U kasnijim predmetima Sud EU je donekle ublažio svoje stajalište o krutosti forme sporazuma, utvrdivši da je dopušteno dokazivati postojanje sporazuma o nadležnosti ako je sporazum potpisala barem jedna ugovorna strana, a u kojem sporu ne prigovara druga strana.¹²⁷ Preinačenom Uredbom unesena je odredba o sporazumima zaključenim elektroničkim putem, prema kojoj se svako priopćenje elektroničkim sredstvima koje omogućuje trajno bilježenje izjednačuje s pisanim sporazumom.¹²⁸

Sporazumi o izboru suda imaju važnu ulogu. Ako su se stranke, neovisno o prebivalištu jedne od njih, sporazumjele da sud ili sudovi države članice imaju nadležnost u rješavanju sporova koji su nastali ili mogu nastati u vezi određenog pravnog odnosa, taj sud je nadležan, osim ako je sporazum ništav odnosno nevaljan u pogledu njegove materijalne valjanosti prema nacionalnom pravu države članice čiji sud je sporazumom izabran.

2. Materijalna valjanost sporazuma o izboru suda

Za razliku od toga što se u članku 25. Uredbe Bruxelles I. bis. detaljno uređuje oblik u kojem sporazum o izboru suda može biti sklopljen, uredba pitanje njegove materijalne valjanosti ne uređuje detaljno, pa time dakle i članak 25., kao neposredno primjenjivo europsko pravo ima prednost u primjeni pred nacionalnim pravom. I dok se propisivanjem obaveznog oblika

3. Ako je sporazum kojim se dodjeljuje nadležnost sklopljen u korist samo jedne od stranaka, ta stranka zadržava pravo pokretanja postupka pred bilo kojim drugim sudom koji ima nadležnost na temelju ove Konvencije.

¹²³ Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 110., str. 177.

¹²⁴ *Elefanten Schuh GmbH v Pierre Jacqmain*, Case 150/80, (1981.), ECR 01671, t. 25.; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 110., str. 177.

¹²⁵ Šago D., Mišić Radanović N., Prorogacija nadležnosti u hrvatskom pravu i pravu Europske Unije, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, 2016., str. 1053.-1078., str. 1062.

¹²⁶ *Ibidem*

¹²⁷ *Ibidem*; vidi potonje u tekstu dio odluke suda u predmetu *Berghoefer v. ASA*

¹²⁸ Članak 25. stavak 2. Uredbe Bruxelles I. bis

ugovora osigurava činjenicu da se radi o zajedničkoj volji stranaka, za kompleksnija pitanja ugovornog prava, kao što su mogućnost opoziva, mane volje i slično, primjenjuje se nacionalno pravo države članice čiji sud je sporazumom izabran jer ta pitanja Uredba ne uređuje.¹²⁹

Kod ispitivanja učinaka sporazuma o izboru suda treba uzeti u obzir da ugovor o izboru suda poseban ugovor koji je neovisan o glavnom ugovoru, čak i kada je klauzula o nadležnosti, odnosno prorogacijska klauzula, naknadno uključena u glavni ugovor. Pri tome, valjan glavni ugovor ne jamči ujedno i valjanost klauzule o nadležnosti, kao i što nevaljanost glavnog ugovora ne znači i nevaljanost prorogacijske klauzule, koja se može predvidjeti upravo za takve slučajeve.¹³⁰ Ako se prorogacijska klauzula nalazi u glavnom ugovoru za koji je izabrano mjerodavno pravo, materijalna valjanost prorogacijske klauzule najvjerojatnije će se određivati prema izabranom mjerodavnom nacionalnom pravu. Međutim, sporno je koje će pravo biti mjerodavno za prorogacijsku klauzulu, dakle za sporazum o izboru suda, ako stranke nisu izabrale pravo mjerodavno za glavni ugovor. Izvješće Komisije¹³¹ kao i *Heidelberg Report*¹³² uputili su na problem prava mjerodavnog za klauzulu o izboru suda objašnjavajući da je u određenim državama članicama materijalna valjanost klauzule podvrgnuta *lex fori*, u drugima je podvrgnuta *lex causae*, dok u nekima na taj problem nema odgovora ni u sudskoj praksi ni u stručnoj literaturi, a sve to može prouzrokovati slučajeve u kojima bi sporazum odnosno prorogacijska klauzula bili valjani u jednoj državi članici, a nevaljani u drugoj.¹³³ U Zelenoj knjizi predloženo je propisivanje standardne prorogacijske klauzule. Heidelberg izvješće, pak, predložilo je upućivanje na Zajednički referentni okvir, pravni instrument koji je trebao predstavljati harmonizirana pravila europskoga ugovornog prava.¹³⁴ EU zakonodavac odlučio je preinačenom Uredbom primijeniti *lex fori prorogati* kao rješenje za materijalnu valjanost sporazuma o izboru suda, uključujući kolizijska pravila tog prava. Razlog za odabir prava države izabranog suda je usklađivanje s Haškom konvencijom o sporazumima o izboru suda¹³⁵, prema kojoj je predloženo da je sud (ili sudovi) države

¹²⁹ Eichel, *supra* bilj. 58., str. 71.

¹³⁰ Šago; Mišić Radanović, *supra* bilj. 125., str. 1062.

¹³¹ Commission, "Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the application of Council Regulation (EC) No 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters" COM(2009) 174 final, ch 3.3.

¹³² Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States ("Heidelberg Report") (Study JLS/C4/2005/03 Final Version September 2007), paragraf 374.

¹³³ Ratković; Zgrabljčić Rotar, *supra* bilj. 18., str. 256.

¹³⁴ Vrbljanac, *supra* bilj. 73., str. 85.

¹³⁵ Hague Convention on Private International law, 2005., <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=98>, (10.12.2022.); 2014/887/EU, (dalje: Haška Konvencija); Odluka Vijeća od 4. prosinca 2014. o odobrenju, u ime Europske unije, Haške konvencije od 30. lipnja 2005. o sporazumima o izboru suda, SL C 394, 13.10.2022., str. 70–328, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr>, (10.12.2022.)

ugovornice koji je ugovoren u sporazumu o isključivom izboru suda nadležan odlučiti o sporu na koji se odnosi sporazum, osim ako je taj sporazum ništetan prema pravu te države.¹³⁶ Tekst ta dva pravna instrumenta gotovo je jednak i njihovo rješenje radi u cilju lakšeg pristupanje EU Konvenciji.¹³⁷

Kolizijsko pravilo o mjerodavnom pravu na materijalnu valjanost iz Uredbe Bruxelles I. upućuje na cjelokupno pravo države izabranog suda, odnosno *lex fori prorogati*, uključujući i kolizijska pravila te države. Iako to nije izričito propisano Haškom konvencijom, Hartley/Dogauchi Izvještaj pojašnjava da se prilikom primjene pravila države izabranog suda na materijalnu valjanost sporazuma o izboru suda trebaju primjenjivati i kolizijska, ne samo materijalna pravila tog prava.¹³⁸ Pitanje primjene instituta *renvoi* kod kolizijskog pravila za određivanje mjerodavnog prava za materijalnu valjanost sporazuma o izboru suda bilo je uvijek dvojbeno i u doktrini nalazimo mnoge argumente protiv tog rješenja.¹³⁹ Posljedica primjene instituta *renvoi* je da će neki izabrani sudovi primjenjivati svoje vlastito pravo na utvrđivanje materijalne valjanosti sporazuma o izboru suda, dok će drugi primjenjivati *lex causae*, a što će za posljedicu imati problem neujednačenosti u praksi.¹⁴⁰

Mnogi autori prihvatili su primjenu unutarnjeg nacionalnog prava na materijalnu valjanost o izboru nadležnog suda jer pitanja koja se odnose na materijalnu valjanost kao što su prijevara, obmana ili prisila, nisu uređeni niti Uredbom Bruxelles I. bis niti nijednim drugim propisom EU. Neki su autori, s druge strane, zagovaraju primjenu načela dobre vjere u ocjeni materijalnopravne valjanosti sporazuma.¹⁴¹ Pozivanje na načelo dobre vjere temelji se na odluci Suda EU u predmetu *Berghoef v. ASA*.¹⁴² Sud je u tom predmetu, u odluci iznio tezu prema kojoj smatra da bi, ako je dokazano da je nadležnost bila dogovorena izričitim usmenim sporazumom i da je jedna stranka poslala drugoj pisanu potvrdu sporazuma, a druga se tome nije protivila, bilo protivno načelu dobre vjere da se dopusti stanci koja nije u pisanoj potvrdi prigovorila da osporava usmeni sporazum o izboru suda.

Iako je Uredbom Bruxelles I. bis određeno da će se na formalnu valjanost sporazuma o izboru nadležnog suda primjenjivati autonomno odredbe Uredbe a na materijalnu valjanost relevantne odredbe unutarnjeg prava određene države članice, granica između te dvije

¹³⁶ Članak 5. stavak 1. Haške konvencije

¹³⁷ Ratković; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 18., str. 257.

¹³⁸ Hartley, T.; Dogauchi, M., Izvješće s obrazloženjem u: Konvencija od 30. lipnja 2005. o sporazumima o izboru suda, Tekst donesen na dvadesetom zasjedanju, 2005., Uredio Stalni ured Konferencije Churchillplein 6b, Haag, Nizozemska, str. 18.-68., paragraf 124.,125.

¹³⁹ *Ibidem*

¹⁴⁰ Ratković; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 18., str. 257.

¹⁴¹ Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 110., str. 206.

¹⁴² F. Berghoef GmbH & Co. KG v ASA SA, (1985.), Case 221/84., ECR 1985-02699, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61984CJ0221&qid=1672881618772>, (12. 12. 2022.), izreka

kategorije, ponekad, nije u potpunosti jasna.¹⁴³ Smatra se da sporazum o izboru suda treba biti sklopljen u skladu sa svim pretpostavkama za valjanost bilo kojeg ugovora koje propisuje nacionalno mjerodavno pravo, ali da se na valjanost sporazuma ne smiju primjenjivati pravila procesnog prava jer taj dio je autonomno uređen Uredbom.¹⁴⁴ Na kraju, nejasna je primjena tog pravila, da je za materijalnu valjanost mjerodavno pravo izabranog suda, u slučaju kad se ugovorne strane sporazumiju o nadležnosti dva ili više sudova. U tom slučaju, sud koji odlučuje ima dva ili više moguće mjerodavna prava koja treba primijeniti na pitanje materijalne valjanosti.¹⁴⁵

Sporazumi o izboru suda dodjeljuju isključivu nadležnost nad sadržajem spora i valjanosti sporazuma sudu koji je izabran tim sporazumom, a što je osmišljeno kako bi se omogućio znatan stupanj sigurnosti u pogledu mjesta na kojem će se presuđivati potencijalni sporovi.¹⁴⁶ Pogodnost i sigurnost koje nudi prorogacija nadležnosti poticala je *forum shopping* - pristajanje da o mogućim sporovima iz pravnog odnosa između stranaka odlučuje bilo koji njima najpovoljniji sud. I budući da bi izbor suda određene države članice čije pravo najpovoljnije uređuje njihov pravni odnos pogodio objema strankama, dovoljno je samo jedna *mala fide* stranka da potkopa sporazum o izboru suda primjenjujući umjesto pravila o sporazumu o izboru suda pravila o litispendenciji.¹⁴⁷

3. Iznimka od osnovnog pravila o litispendenciji

Prijeko potrebnu reformu pravila o litispendenciji trebalo je usmjeriti prema zaštiti sporazuma stranaka o nadležnosti suda, a samim time i izmijeniti pravila u Uredbi Bruxelles I. U Prijedlogu Komisije, prepoznata je potreba za povećanjem učinkovitosti sporazuma o nadležnosti suda pa je Komisija upozorila na štetne posljedice pokretanja postupka pred sudom čija nadležnost nije ugovorena. Primjerice, opasnost da sud pred kojim je prvo pokrenuta tužba pogrešno utvrdi da predmet spora ne ulazi u sporazum o izboru suda, ili da stranka koja iz nekog razloga želi zaobići taj sporazum može odugovlačiti postupak, ili pak mogućnost da sud koji nije izabran sporazumom, a pred kojim je podignuta tužba, može

¹⁴³ Magnus; Mankowski, *supra* bilj. 74., str. 402.

¹⁴⁴ Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 110., str. 211.

¹⁴⁵ *Ibidem*

¹⁴⁶ Alavi H., Khamichonak T., A step forward in the harmonization of European jurisdiction: Regulation Brussels I Recast, *Baltic Journal of Law & Politics*, vol. 8., Number 2., 2015., ISSN 2029-0454, str. 159.-181., str. 173.

¹⁴⁷ *Ibidem*; Ivanova Ekaterina, Choice of Court Clauses and Lis Pendens under Brussels I Regulation, *Merkourios-Utrecht Journal of International and European Law*, 26., 2009.-2010., str. 15.

sporazum utvrditi da je taj sporazum nevaljan.¹⁴⁸ U Zelenoj knjizi¹⁴⁹ Komisija je predložila šest rješenja za unaprjeđenje pravila o litispendenciji. Prvo, ukloniti obavezu suda izabranog sporazumom o isključivoj nadležnosti da zaustavi postupak koji je pred njim pokrenut. Drugo, uvesti pravilo koje je obrnuto od pravila prvenstva, i to tako da sud koji je ugovoren sporazumom mora imati prednost pred bilo kojim drugim sudom koji bi trebao zastati s postupkom. Treće, uspostaviti mehanizme kojima će sudovi lakše komunicirati i surađivati, kao i odrediti rokove u kojima sudovi moraju odlučiti o svojoj nadležnosti, a sve u cilju postizanja efikasnosti i ekonomičnosti postupka. Četvrto, uvesti odštetu kao posljedicu kršenja sporazuma o izboru isključivog suda. Peto, uvesti mogućnost uvođenja primjene pravila o litispendenciji u situacijama kada se u jednom od paralelnih postupaka odlučuje o biti stvari, a drugi se vodi povodom deklaratorne tužbe. Šesto, uvesti standardne klauzule o izboru nadležnost suda koje bi dodatno ubrzale postupak.¹⁵⁰

Od svih predloženih rješenja kojima bi se, po stajalištu Komisije, znatno poboljšala kako zaštita individualnih prava tako i efikasnost i pravna sigurnost postupka, Uredbom Bruxelles I. bis prihvaćeno je samo ono kojim se uvodi „obrnuto pravilo o litispendenciji“¹⁵¹, odnosno kojim se prvenstvo daje sudu izabranom sporazumom o nadležnosti suda.

Vezano uz reformu pravila o litispendenciji, već sada je pripremljen set zakonodavnih mjera koje se nazivaju *patent package* kako bi se uspostavila jedinstvena zaštita patenata na području EU. Njime je predloženo da se polje primjene pravila o litispendenciji i povezanim postupcima proširi tako da uključuje i odnos između Jedinstvenog suda za patente ili Beneluškog suda pravde i sudova država članica neugovornica, kao i između Jedinstvenog suda za patente i nacionalnih sudova država članica ugovornica tijekom prijelaznog razdoblja propisanog Sporazumom o Jedinstvenom sudu za patente.¹⁵²

Iako je osnovno pravilo o litispendenciji ostalo neizmijenjeno, Uredbom Bruxelles I. bis uvedena je iznimka prema kojoj: „ne dovodeći u pitanje članak 26., ako je postupak pokrenut pred sudom države članice kojem je sporazumom iz članka 25. dodijeljena isključiva nadležnost, svaki sud druge države članice prekinut će postupak do trenutka kada se sud pred kojim je pokrenut postupak na temelju sporazuma proglasi nenadležnim na temelju

¹⁴⁸ Impact Assessment -Accompanying the Proposal of 14 December 2010 for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Civilian Commercial Matters, str. 5.

¹⁴⁹ Commission, “Green Paper on the review of Council Regulation (EC) no 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters”, *supra* bilj.17., t. 3.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

¹⁵¹ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 59.

¹⁵² Vrbljanac, *supra* bilj. 73. str. 87.

sporazuma.“¹⁵³ Za razliku od takvog rješenja, Prijedlog Komisije sadržavao je odredbu koja određuje da se sudovi, različiti od izabranog suda a pred kojima je postupak pokrenut, trebaju proglasiti nenadležnima.¹⁵⁴ Iznimka od pravila o litispendenciji dolazi u primjenu samo ako se radi o sporazumu o isključivoj nadležnosti, a ne odnosi se na slučajeve kada postoje proturječni sporazumi o nadležnosti ni kada postupak prvo pokrenut pred izabranim sudom.¹⁵⁵ Navedeno ostavlja prostora za daljnje moguće probleme u praksi primjene Uredbe i pravnu nesigurnost.

Ako sud, koji je određen u sporazumu utvrdi nadležnost u skladu sa sporazumom, svaki sud druge države članice proglasit će se nenadležnim u korist tog suda.¹⁵⁶

Stavkom 4. članka 31. Uredbe Bruxelles I. bis propisano je da se iznimka od pravila o litispendenciji neće primjenjivati u slučaju kada se radi o sporazumu o izboru suda koji se odnosi na spor koji proizlazi iz ugovora u kojima je jedna strana slabija (ugovori o osiguranju, potrošački ugovori te pojedinačni ugovori o radu), u slučaju kada je slabija strana tužitelj, a ugovor nije valjan prema posebnim pravilima Uredbe koja se odnose na te ugovore.¹⁵⁷ Nasuprot tome, ako se slabija strana pozove na prorogacijsku klauzulu, tada će sud pred kojim je jača strana pokrenula postupak biti vezan novim pravilom o prioritetu u korist izabranog suda.¹⁵⁸ U skladu s time, stavak 4. članka 31. ne podrazumijeva nikakve promjene u odnosu na sporove slabije strane, već samo osigurava da novo pravilo o litispendenciji neće utjecati na pravila o nadležnosti iz Uredbe koja su namijenjena zaštiti postupovnog položaja slabije strane, uključujući ona o prorogaciji nadležnosti. Stoga će sud koji pokrene postupak na zahtjev slabije stranke, a ne sud izabran sporazumom, biti nadležan odlučiti je li klauzula o izboru suda valjana i provediva po Uredbi. Te promjene uvedene Uredbom Bruxelles I. bis trebale bi biti prihvaćene s odobravanjem jer je njima povećana zaštita slabije strane.¹⁵⁹

Slijedom navedenog, izabrani sud ima, prema novom pravilu, prvenstvo u odlučivanju o nadležnosti, što je napredak u odnosu na pravilo iz Uredbe Bruxelles I., budući da više nije moguće da sud pred kojim je prvo pokrenut postupak, a koji nije izabran sporazumom, odluči o svojoj nadležnosti i time na indirektan način onemogućiti nadležnost izabranog suda.

¹⁵³ Članak 31. stavak 2. Uredbe Bruxelles I. bis

¹⁵⁴ European Comision, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast) COM(2010) 748 final, *supra* bilj. 19., t. 910.

¹⁵⁵ Recital 22 Uredbe Bruxelles I. bis; Radelja; Zgrabljčić Rotar, *supra* bilj. 20., str. 60.

¹⁵⁶ Članak 31. stavak 3. Uredbe Bruxelles I. bis.

¹⁵⁷ Radelja; Zgrabljčić Rotar, *supra* bilj. 20., str. 60.

¹⁵⁸ LAZIĆ, V., Procedural Justice for „Weaker Parties“ in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme, *Utrecht Law Review*, vol. 10., Issue 4 (November), 2014. str. 100.-117., str. 113.

¹⁵⁹ *Ibidem*

Iako je iznimka od osnovnog pravila litispendenciji definitivno doprinijela zaštiti sporazuma o izboru suda, njome nisu riješeni svi problemi koji bi mogli nastati u slučaju dvostruke litispendencije.

Primjerice, iako je po Prijedlogu Komisije predloženo da sporazum o izboru isključivo nadležnog suda ima iste učinke kao i isključiva nadležnost propisana Uredbom, dakle da se automatski derogira nadležnost svi drugih sudova¹⁶⁰, prema konačnom tekstu Uredbe Bruxelles I. bis, sud koji nije sporazumom izabran neće se odmah oglasiti nenadležnim, već će pričekati da se izabrani sud proglasi nenadležnim. To neće samo umanjiti derogativni učinak sporazuma o izboru suda, već će onemogućiti sud da odluči o valjanosti sporazuma, što će povećati troškove stranci koja želi osporiti valjanost sporazuma. Prijedlog Komisije također je sadržavao i odredbu prema kojoj bi sud pred kojim je prvo pokrenut postupak bio vezan o svojoj nadležnosti odlučiti u roku od 6 mjeseci, osim ako bi zbog iznimnih okolnosti slučaja to bilo nemoguće.¹⁶¹ Taj prijedlog odnosno odredba izazvala je mnoge kritike zbog nerealno kratkog roka koji bi vrijedio za sve države članice, bez obzira koliko inače uobičajeno traju postupci u njima, te zbog nejasnih posljedica nepoštovanja te odredbe. Međutim, takav rok bi bio višestruko koristan jer bi se tako ublažile taktike odugovlačenja postupka, a činjenica je da su se države članice već uspješno suočile s nekim rokovima koji su im bili nametnuti implementacijom europskog prava.¹⁶² Problem u primjeni novouvedene odredbe jest da Uredba Bruxelles I. bis ne sadrži odredbu prema kojoj se državama članicama dopušta sankcioniranje povrede te odredbe tako da se ne prizna odluka suda koji je odlučivao, iako nije trebao biti nadležan na temelju sporazuma o izboru suda.

4. Provedba sporazuma o izboru suda

Za mogućnost primjene sporazuma o izboru suda nije dovoljno samo da bude valjan, već se moraju ispuniti dodatne pretpostavke kako bi ga pravila o litispendenciji uzela u obzir.¹⁶³ Iz toga slijedi primjerice, da ako neka stranka suprotno sporazumu o isključivoj sudskoj nadležnosti, sudu druge države članice podnese deklaratornu tužbu i tako odugovlači postupak, time može onemogućiti podnošenje bilo koje druge tužbe iz istog predmeta spora sudu određenom sporazumom o izboru suda. „Korisnik klauzule o sudskoj nadležnosti bi to

¹⁶⁰ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast) COM(2010) 748 final., t. 910.; Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 61.

¹⁶¹ *Ibidem*.

¹⁶² Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 62.; Ratković; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 18., str. 264.

¹⁶³ Eichel, *supra* bilj. 58., str. 73.

eventualno mogao prevenirati na način da u sporazum uključi izričito formuliranu obvezu da se sporazum o izboru suda mora poštivati i da se tužba smije podići samo pred izabranim sudom.¹⁶⁴ Tom problemu doskočila je Uredba Bruxelles I. bis, kojom su propisane dodatne pretpostavke za bolju provedbu sporazuma o izboru suda.

Kako bi se ova iznimka od osnovnog pravila o litispendenciji mogla primjenjivati potrebno je da su ispunjene dvije posebne pretpostavke.¹⁶⁵ Prvo, jedna od stranka mora podnijeti prigovor nadležnosti, kako bi sud koji nije izabran sporazumom, a pred kojim je postupak prvo pokrenut, zastao s postupkom. U suprotnome, ako stranka ne podnese prigovor, primijenit će se pravilo iz članka 26. Uredbe Bruxelles I. bis o prešutnoj prorogaciji, prema kojemu će se smatrati da je tuženik pristao na nadležnost jer se upustio u raspravu o meritumu spora.¹⁶⁶ Pritom treba i ovdje paziti na činjenicu da je Uredbom Bruxelles I. bis uveden zaštitni mehanizam u pravilo o prešutnoj prorogaciji kojim se štiti slabija strana tako da je sud obavezan upozoriti je na procesne posljedice upuštanja u raspravu o meritumu stvari.¹⁶⁷ Druga pretpostavka je, da bi sud pred kojim je postupak pokrenut, a koji nije izabran sporazumom, zastao s postupkom, da je parnica doista i pokrenuta pred sporazumom izabranim sudom. Navedeno ostavlja mogućnost da, ako postupak nije pokrenut pred izabranim sudom, a sud koji nije izabran neispravno odluči da je u predmetu nadležan, da taj sud u tom sporu donese presudu koju sudovi drugih država članica moraju priznati i ovršiti. Time se stvara mogući rizik da će pogrešna odluka o nadležnosti neizabranog suda postati obvezujuća za stranke i druge sudove.¹⁶⁸

Novela koju je prigrlila Uredba Bruxelles I. bis o litispendenciji stvorila je mogućnost pojave nove vrste torpedo-tužbi, u kojima jedna stranka, koja je primjerice dužnik, može pozivajući se na nepostojeću prorogacijsku klauzulu, pokrenuti postupak pred sudom čija je nadležnost navodno određena sporazumom o izboru suda, odnosno podnijeti prigovor o postojanju sporazuma, sve sa ciljem odugovlačenja donošenja odluke o meritumu stvari.¹⁶⁹ Kada bi se usvojio jedan od prijedloga Komisije, onaj o uvođenju određenog roka u kojem sud pred

¹⁶⁴ Eichel, *supra* bilj. 58., str. 73.

¹⁶⁵ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 60.

¹⁶⁶ Člankom 26. Uredbe Bruxelles I bis propisano je:

1. Ukoliko sud neke države članice nije nadležan prema drugim odredbama ove uredbe, nadležan je onda kada se tuženik pred njime upusti u postupak. To ne vrijedi ako se tuženik pred sudom pojavio da prigovori njegovoj nadležnosti ili ako je neki drugi sud isključivo nadležan prema članku 24.

2. U stvarima iz odjeljaka 3., 4. i 5. u kojima je tuženik ugovaratelj osiguranja, osiguranik, korisnik ugovora o osiguranju, oštećena stranka, potrošač ili radnik, sud, prije utvrđivanja nadležnosti prema stavku 1., osigurava da je tuženik obaviješten o svom pravu osporavanja nadležnosti suda i o tome koje su posljedice ako se upusti ili ne upusti u postupak.

¹⁶⁷ Članak 26. stavak 2. Uredbe Bruxelles I. bis

¹⁶⁸ Ratković; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 18., str. 263.

¹⁶⁹ Vrbljanac, *supra* bilj. 73., str. 87.

kojim je prvim pokrenut postupak treba odlučiti o svojoj nadležnosti, bez davanja prednosti u odlučivanju o nadležnosti sudu određenom sporazumom, postiglo bi se usklađenje djelovanje pravila o litispendenciji i pravila o sporazumu o nadležnosti suda.¹⁷⁰

VI. PARALELNI I POVEZANI POSTUPCI U TREĆIM DRŽAVAMA

Prije donošenja Uredbe Bruxelles I. bis pitanje paralelnih parnica u trećim državama nije uopće bilo uređeno ni odredbama Bruxelleske konvencije ni Uredbom Bruxelles I. U Uredbi Bruxelles I. bis paralelni postupci uređeni su u članku 33., a povezani postupci u članku 34. Kad se radi o paralelnim postupcima, prema članku 33., ako je o istoj stvari između istih stranaka pred sudom treće države spor pokrenut prije nego je pokrenut pred sudom države članice, taj sud može zastati s postupkom ako:

- a) se može očekivati da će sud treće države, u razumnom roku, donijeti odluku koja će se moći priznati i ovršiti, ako je to primjenjivo, u državi članici; i
- b) sud smatra da je to potrebno za pravilno suđenje.¹⁷¹

Sud države članice može nastaviti s postupkom u bilo kojem trenutku ako je postupak pred sudom treće države zastao ili prekinut; kad sumnja da će postupak pred sudom treće države biti okončan u razumnom roku ili kad je nastavak postupka nužan za pravilno suđenje.¹⁷² Sud države članice obustavit će postupak ako je postupak već završio pred sudom treće države te je okončan presudom koju je u toj državi članici moguće priznati i, prema potrebi, ovršiti.¹⁷³ Sud države članice primjenjivat će ovaj članak na zahtjev bilo koje stranke ili, ako je to moguće prema nacionalnom pravu, po službenoj dužnosti.¹⁷⁴

U vezi s povezanim postupcima, prema članku 34., kad je pred sudom treće države u tijeku postupak u vrijeme kada je pred sudom države članice pokrenut postupak koji je povezan s postupkom koji je u tijeku pred sudom treće države, sud države članice može prekinuti postupak, ako:

- a) je svrhovito zajedno raspraviti i odlučiti o povezanim predmetima kako bi se izbjegla opasnost od proturječnih sudskih odluka koje proizlaze iz odvojenih postupaka;
- b) se očekuje da će sud treće države donijeti sudsku odluku koju je moguće priznati i, prema potrebi, ovršiti u toj državi članici; te

¹⁷⁰ Vrbljanac, *supra* bilj. 73., str. 87.

¹⁷¹ Članak 33. stavak. 1. Uredbe Bruxelles I. bis

¹⁷² Članak 33. stavak. 2. Uredbe Bruxelles I. bis

¹⁷³ Članak 33. stavak. 3. Uredbe Bruxelles I. bis

¹⁷⁴ Članak 33. stavak. 4. Uredbe Bruxelles I. bis

c) sud države članice smatra da je prekid postupka potreban zbog pravilnog suđenja.¹⁷⁵ Slijedom navedenog, Uredba, dakle, osim slučaja litispendencije, propisuje i odredbe kojima se uređuju povezani postupci u trećim državama. Mehanizam rješavanja paralelnih procesnih sporova s trećim državama, iako nužno nesavršen zbog jednostrane prirode,¹⁷⁶ predstavlja preventivnu mjeru radi sprječavanja mogućeg odbijanja priznanja odluka sudova trećih država. Podrazumijeva se da taj mehanizam ne može biti identičan onom namijenjenom rješavanju paralelnih postupaka među državama članicama, jer doista, povjerenje koje se daje sudovima trećih država ne može se izjednačiti s povjerenjem prema sudovima država članica koji pri postupanju koriste europske instrumente međunarodnog privatnog prava. Posljedično, ne može se očekivati i prisiliti sud države članice da se odrekne svoje nadležnosti u korist suda treće države s istom lakoćom kao u slučaju primjene unutareuropske litispendencije.¹⁷⁷ Pa ipak, režim povezanih postupaka gotovo je jednak kao i onaj kod paralelnih, osim što se u ovom zadnjem, sud može nastaviti s postupkom, ne samo iz tri prethodno navedena razloga, već i kada se čini da više ne postoji opasnost od proturječnih sudskih odluka. Također, sud države članice u kojoj se traži zastoj postupka u korist treće države, mora biti uvjeren da je zastoj postupka nužan za pravilno provođenje pravde. U toj mogućnosti diskrecijske procjene dodijeljenoj sudu države članice zapravo je uvedena ograničena primjena doktrine *forum non conveniens*, a koju je Sud EU potisnuo iz uporabe odlukom u predmete *Owusu*. Doista se može zamisliti da će sudac države članice oblikovati svoje uvjerenje o zastoju postupka tako da će procijeniti je li zastoj neophodan za pravilno provođenje pravde pitajući se je li sudac treće države povoljniji sud za donošenje odluke u određenom postupku.¹⁷⁸ „Nova pravila Uredbe su svojevrsna mješavina načela *prior in tempore* i diskrecijske analize suda tipične za doktrinu *forum non conveniens*.“¹⁷⁹ Međutim, za razliku od prakse zemalja običajnog prava i njihove primjene te doktrine, u ovom slučaju ta je doktrina ograničena na slučaj kada je alternativni sud, odnosno sud treće države već zapravo riješio spor i gdje se upućivanje na sud treće države ne odvija tako da ga obavlja sud države članice.¹⁸⁰

Zastoj odnosno prekid postupka, uvjetovani su ispunjenjem dviju pretpostavki. Prva je da se odluka donesena u sudu treće države može priznati i biti predmet ovrhe u toj državi članici. Taj uvjet smatra se problematičnim i nepotpun jer se na priznanje i ovrhu takvih sudskih

¹⁷⁵ Članak 34. stavak 1. Uredbe Bruxelles I. bis

¹⁷⁶ Di Noto, *supra* bilj. 68., str. 1.

¹⁷⁷ *Ibidem*

¹⁷⁸ Di Noto, *supra* bilj. 68., str. 2.

¹⁷⁹ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 60.

¹⁸⁰ Nuyts A., La refonte du règlement Bruxelles I., *Revue critique de droit international privé* 2013/1 (N° 1), str. 1.-63.

odluka primjenjuju nacionalna prava država članica. Druga je pretpostavka da prema ocjeni suda da je zastoj postupka potreban radi primjerenog osiguranja pružanja sudske zaštite. Što se tiče te druge pretpostavke, recital 24. Uredbe Bruxelles I. daje određene smjernice kod njene ocjene, navodeći kako će sud ocijeniti sve okolnosti konkretnog slučaja, primjerice povezanost stranaka i predmetnih činjenica s trećom državom, zatim stadij u kojem se nalazi sudski postupak koji je u tijeku u trećoj državi u trenutku pokretanja parnice u državi članici te može li se očekivati da će sud u trećoj državi donijeti odluku u razumnom roku. Prilikom procjene sud države članice može uzeti u obzir je li sud treće države isključivo nadležan u situaciji u kojoj bi i sud države članice bio isključivo nadležan. Unatoč tim smjernicama, ipak se ovakva pretpostavka može ocijeniti veoma nejasnom i nedovoljno određenom.¹⁸¹ Uredbom Bruxelles I. bis ne uređuje se sporazum o izboru suda treće države, što zajedno s pravilom da se novelirana pravila o litispendenciji u pogledu postupka koji se vode u trećim državama primjenjuju jedino ako je pred sudom treće države prvo pokrenut postupak, otvara mogućnost strankama postupka da izigraju sporazum o izboru suda treće države.¹⁸²

Tako je moguće da stranka, recimo dužnik, pokrene preventivni postupak u državi članici EU, recimo u državi članici u kojoj druga stranka ima prebivalište, time kršeći sporazum stranaka kojim je nadležnost dodijeljena sudu treće države. To može učiniti s ciljem da sud države članice ima obveznu nadležnost i nema diskrecijsko pravo prekinuti postupak jer je Uredbom predviđen samo zastoj sudova država članica na temelju prorogacijske klauzule o nadležnosti suda treće države kada je on već pokrenut u toj trećoj državi.

Izražena je i zabrinutost da bi stranke mogle pokrenuti preventivne postupke pred sudovima trećih država kako bi utvrdile svoju poziciju *prior in tempore*, odnosno kako bi se tako osigurale.¹⁸³ Osim tog velikog propusta u Uredbi Bruxelles I. bis, pravila o zastajanju s postupkom koji se vodi pred sudom treće države otvaraju velik broj pitanja o tumačenju pojedinih pojmova koji se u njima koriste, kao što su: u kojim se slučajevima treba smatrati da je zastoj postupka potreban radi primjerenog osiguranja pružanja sudske zaštite, ili što se ima smatrati razumnim rokom u kojem sud treće države treba donijeti odluku i slično. Zbog svih tih vrlo nejasnih pretpostavki primjena odredaba o paralelnim odnosno povezanim postupcima u trećim državama bit će znatno otežana, barem dok ih Sud EU ne protumači.¹⁸⁴

¹⁸¹ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 60.

¹⁸² Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 62.

¹⁸³ Garvey S., Brussels Regulation (Recast): are you ready?, 2015., <https://www.allenoverly.com/en-gb/global/news-and-insights/publications/brussels-regulation-recast-are-you-ready>, (2.12.2022.); Cook, J.P., Pragmatism in the European Union: Recasting the Brussels I Regulation to Ensure the Effectiveness of Exclusive Choice-of-Court Agreements, *Aberdeen Student Law Review*, br. 4., 2013., str. 86.

¹⁸⁴ Radelja; Zgrabljic Rotar, *supra* bilj. 20., str. 62.

VII. ZAKLJUČAK

Postojanje dvostruke litispendencije opasno je zbog mogućeg donošenja proturječnih odluka što može uzrokovati neujednačenu praksu, kako u nacionalnom tako i u europskom međunarodnom privatnom procesnom pravu. Zbog toga je vrlo bitno kako će pravni poredak odgovoriti na taj problem.

Prijedlogom Komisije dana su mnoga moguća rješenja kojima bi se dosadašnja pravila o litispendenciji u sklopu Bruxelleskog režima dodatno unaprijedila i doprinijela osiguranju uzajamnog povjerenja među državama članicama. Međutim, samo je jedno od šest predloženih rješenja uvedeno u preinačenu Uredbu Bruxelles I., ono kojim se zaštitio sporazum o izboru suda.

Odredbe Brusselske konvencije i Uredbe Bruxelles I. strogo su i kruto postavile pravila o litispendenciji, zbog čega je u predmetima poznatim pod nazivom „zloglasna trilogija“ Sud EU jednako strogo tumačio pravila o litispendenciji i njima dao prednost zanemarujući autonomiju stranaka u postupku te time izazvao brojne kritike pravnih stručnjaka. Također, takvim pristupom omogućilo se iskorištavanje tromosti i sporosti pravnih sustava pojedinih država članica, kako bi se izbjegle određene obveze. Posljedično, usvajanje novog pravila kao iznimku od osnovnog pravila o litispendenciji bilo je prijeko potrebno.

Zbog toga su u preinačenoj Uredbi Bruxelles I. bis proširena ovlaštenja sporazumno izabranog suda da sam odluči o svojoj nadležnosti, čime se uvelike doprinijelo zaštititi autonomije stranaka i individualnih prava stranaka u postupku te zabrani različitih zlouporaba. Međutim, novo rješenje o zaštiti sporazuma o izboru suda od prestroke primjene pravila o litispendenciji stvorilo je novi mogući problem pokretanja postupaka na temelju primjerice lažnog sporazuma, a koji bi mogao prouzročiti novu pojavu takozvanog „talijanskog torpeda“, jer bi stvarno nadležni sud morao odgoditi svoje odlučivanje dok lažno izabrani sud ne bi utvrdio da nije nadležan. Navedeno može biti dodatno opasno uzmemo li u obzir činjenicu da preinačena Uredba nije prihvatila ni prijedlog Komisije za uvođenje roka u kojem sud mora odlučiti o svojoj nadležnosti, a njome nisu predviđene ni okolnosti prema kojima sud ne bi bio obavezan uputiti predmet na rješavanje ugovorenom sudu.

Iz svega navedenog slijedi kako, iako je preinačena Uredba veliki napredak u pogledu zaštite autonomije stranaka u postupku, koja je iznimno važna u međunarodnom pravu i trgovini, kao i u pogledu pravne ujednačenosti i nadasve pouzdanja između sudova različitih država članica, i dalje postoji niz pravnih praznina koje ostaju neriješene i time stvaraju poteškoće.

Uz to, preinačena Uredba je je šturo uredila paralelne i povezane postupke u trećim državama, pa je i dalje ostalo neriješeno kako bi sud trebao postupati ako postoji sporazum o izboru suda treće države te kako ujednačiti pravila o priznanju o ovrsi odluka koje su donijeli sudovi trećih država. Najbolji odgovor na pitanja postupaka u trećim državama može dati tumačenje Suda EU, ali pitanje je hoće li taj sud i u takvim predmetima odviše strogo primjenjivati odredbe Uredbe, ili će na temelju iskustva iz prethodnih predmeta i kritike stajališta koja je zauzimao, više uvažavati autonomiju stranaka u postupku i, posljedično, njihova individualna prava, ali i dalje pritom pazeći na stvaranje ujednačene prakse i oslanjanje na unifikaciju prava koje takve odredbe zapravo trebaju postići.

VIII. LITERATURA

Knjige, udžbenici, doktorske disertacije, komentari i znanstveni članci:

1. Alavi Hamed, Khamichonak Tatsiana, A step forward in the harmonization of European jurisdiction: Regulation Brussels I Recast, *Baltic Journal of Law & Politics*, vol. 8., no. 2., 2015.
2. Art Nielsen Peter, The State of Play of the Recast of the Brussels I Regulation, *Nordic Journal of International Law*, 2012., 81.
3. Bogdan Michael., The Brussels/Lugano Lis Pendens Rule and the Italian Torpedo, *Scandinavian Studies in Law*, 2001.
4. Bouček Vilim, *Europsko međunarodno privatno pravo u eurointegracijskom procesu i harmonizacija hrvatskog međunarodnog privatnog prava*, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2009.
5. Commission, "Green Paper on the review of Council Regulation (EC) no 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters" COM(2009) 175 final.
6. Commission Proposal for a Council Regulation (EC) on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, COM (1999) 348 final.
7. Commission, "Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the application of Council Regulation (EC) No 44/2001 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters" COM(2009) 174 final.
8. Cook, Justin, Pragmatism in the European Union: Recasting the Brussels I Regulation to Ensure the Effectiveness of Exclusive Choice-of-Court Agreements, *Aberdeen Student Law Review*, br. 4, 2013.
9. Di Noto, Romuald., De quelques apports de la refonte du règlement « Bruxelles I. » au règlement des conflits internationaux de procédures, u *Site du Réseau universitaire européen « Droit de l'Esace de liberté, sécurité et justice »*, 2013.
10. Eichel, Florian, Noviji razvoj u pravilima o međunarodnoj nadležnosti za donošenje odluka prema Uredbi Bruxelles I., u *Europsko građansko procesno pravo- izabrane teme*, Narodne novine, 2013.
11. European Comimision, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast) COM(2010) 748 final.

12. Fentiman, Richard, Access to justice and parallel proceedings in Europe, *The Cambridge Law Journal*, 2004., 63(2).
13. Fentiman, Richard, Anti-suit injunctions-comity redux?, u *The Cambridge Law Journal* vol. 71, no. 2., July 2012.
14. Fentiman, Richard, Brussels I and Third States: Future Imperfect?, *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 2011., 13.
15. Fentiman, Richard, Foreign Law and the Forum Conveniens, u *Law and Justice in a Multistate World: Essays in Honor of Arthur T. von Mehren*, 2002.
16. Franzosi, Mario, World Patent Litigation and the Italian Torpedo, *European Intellectual Property Review* vol.7., 1997.
17. Garvey Sarah, Brussels Regulation (Recast): are you ready?, 2015., <https://www.allenoverly.com/en-gb/global/news-and-insights/publications/brussels-regulation-recast-are-you-ready>, (2.12.2022.)
18. Hartley Trevor C., *Choice-of-Court Agreements Under the European and International Instruments*, Oxford University Press, Oxford, 2013.
19. Hartley Trevor C., Dogauchi Masato, Izvješće s obrazloženjem u Konvencija od 30. lipnja 2005. o sporazumima o izboru suda, Tekst donesen na dvadesetom zasjedanju, Uredio Stalni ured Konferencije Churchillplein 6b, Haag, Nizozemska, 2005.
20. Ivanova Ekaterina, Choice of Court Clauses and Lis Pendens under Brussels I Regulation, *Merkourios-Utrecht Journal of International and European Law*, 2009.-2010., 26.
21. Jessel-Holst C., Sikirić Hrvoje, Bouček Vilim, Babić Davor, *Međunarodno privatno pravo*, Zbirka odluka Suda Europske Unije, Narodne novine, 2014.
22. Kenny David, Hennigan Rosemary, Choice of Court Agreements, the Italian Torpedo, and the Recast of the Brussels I Regulation, u *The International and Comparative Law Quarterly* Vol. 64, No. 1., January 2015.
23. Kruger Thalia, *Civil jurisdiction rules of the European Union and their impact on third States*, doctoral thesis, Katholieke Universiteit Leuven, 2005.
24. Lazić Vesna, Procedural Justice for „Weaker Parties“ in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme, *Utrecht Law Review*, vol. 10., Issue 4, November 2014.
25. Mankowski, Peter; Magnus, Ulrich, *European Commentaries on Private International Law, Brussels Ibis Regulation*, u: Mankowski, Peter; Magnus, Ulrich (ed.), *European Commentaries on Private International Law ECIPIL, Brussels Ibis Regulation*, Sellier european law publishers, 2016., Otto Schmidt, 2016., Munchen.

26. Nuyts A., La refonte du règlement Bruxelles I., *Revue critique de droit international privé* 2013., 1.
27. Radelja, Marija, Zgrabljic Rotar, Dora, Novela pravila o litispendenciji prema Uredbi Bruxelles I. na snazi od 10. siječnja 2015. godine, u: *Hrvatska pravna revija* 16, 2016., 2.
28. Ratković, Tena, Zgrabljic Rotar, Dora, Choice-of-Court Agreements under the Brussels I Regulation (Recast). *Journal of Private International Law*, 2013., 9.(2.)
29. Sajko Krešimir, Sikirić Hrvoje, Bouček Vilim, Babić Davor, Tepeš Nina, Izvori hrvatskog i europskog međunarodnog privatnog prava sa sudskom i arbitražnom praksom i tezama za Zakon o međunarodnom privatnom pravu, *Informator*, Zagreb, 2001.
30. Sajko, Krešimir, Međunarodno privatno pravo, (4.izmijenjeno i dopunjeno izd.), Narodne novine, Zagreb, 2005.
31. Sikirić, Hrvoje, Određivanje međunarodne nadležnosti Uredbe Vijeća br. 44/2001 od 22.prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima i hrvatski Zakon o međunarodnom privatnom pravu- sličnosti i razlike, u: Tomljenović, Vesna; Kunda, Ivana (ur.), Uredba Bruxelles I.: izazovi hrvatskom pravosuđu, Pravni fakultet u Rijeci, 2012.
32. Sikirić Hrvoje, Razlozi za odbijanje priznanja i ovrhe sudskih odluka po Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima, u *Zbornik pravnog fakulteta*, vol.60., 2010;1.
33. Šago Dinka, Mišić Radanović Nina, Prorogacija nadležnosti u hrvatskom pravu i pravu Europske Unije, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu, 2016.
34. Triva Siniša, Dika Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, 2004.
35. Vrbljanac, Danijela, Litispendencija u europskome međunarodnom privatnom pravu i njezin odnos s odredbom o prorogaciji nadležnosti u *Pravo i porezi*, br.5/14., 2014.
36. Zgrabljic Rotar, D., Sporazum o izboru nadležnoga suda u pravnim situacijama s međunarodnim obilježjem, doktorski rad, mentor prof. Hrvoje Sikirić, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2015.

PRESUDE SUDA EU

1. Predmet Sanicentral GmbH v René Collin, Case C-25/79, 1979., ECR I-03423.
2. Predmet Mærsk Olie & Gas A/S v Firma M. de Haan en W. de Boer, Case C-39/02, 2004., ECR I-09657.
3. Predmet The owners of the cargo lately laden on board the ship "Tatry" v the owners of the ship "Maciej Rataj", Case C-406/92., 1994., ECR I-05439.
4. Predmet J P Morgan Europe Ltd v. Primacom AG and another, Case 2004/1137, 2005.
5. Predmet Sarrío v. Kuwait Investment Authority, (document 81997UK1113(01)), 1997, House of Lords, judgment of 13/11/1997 Sarrío SA / Kuwait Investment Authority, W.L.R. 1997, 1143.
6. Predmet Elefanten Schuh GmbH v Pierre Jacqmain, Case 150/80, 1981., ECR 01671.
7. Predmet F. Berghoefter GmbH & Co. KG v ASA SA, Case 221/84., 1985., ECR 1985 -02699.
8. Predmet Erich Gasser GmbH v MISAT Srl., C-116/02., 2003., ECR 2003 I-14693.
9. Predmet Gregory Paul Turner v Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd and Changepoint SA., C-159/02, 2004., ECR I-3565.
10. Predmet Andrew Owusu v. NB Jackson, trading as „Vila Holidays Bal-Inn Villas" and Others, C-281/02, 2005., ECR I-1383.

PRAVNI IZVORI

Republika Hrvatska:

1. Zakonom o parničnom postupku, „Narodne Novine“ br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22.
2. Zakon o međunarodnom privatnom pravu, „Narodne novine“ br. 101/17.

Europska unija:

1. Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 12, 16. 1. 2001., (SL, Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: Poglavlje 19, Svezak 003).

2. Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta Vijeća od 12. prosinca 2012. o sudskoj nadležnosti te priznanju i ovrši odluka o građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena), SL L 351, 20. 12. 2012., (SL, Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19, svezak 11).
3. Odluka Vijeća o odobrenju, u ime Europske unije, Haške konvencije od 30. lipnja 2005. o sporazumima o izboru suda, 14. prosinca 2014, SL C 394, 13.10.2022.

Međunarodni ugovori:

1. Konvencija o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u građanskim i trgovačkim predmetima (Bruxelleska konvencija), od 27. rujna 1968., OJ L 299, 31.12.1972.
2. Konvencija o nadležnosti te priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, (Luganska konvencija) Sl. list EU, L 147, 2009.
3. Ugovor između EZ i Kraljevine Danske o sudskoj nadležnosti i priznanju i ovrši sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima Sl. list EU, L 299/62, 2005.